

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Evelina Tejle

Rättegång vid konkurs

- med fokus på ansvar för rättegångskostnader

Examensarbete
30 högskolepoäng

Ulf Maunsbach

Förmögenhetsrätt

Termin 9

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Metod och material	6
1.4 Avgränsningar	7
1.5 Disposition	8
2 BAKGRUND	9
2.1 Bolagsrättslig bakgrund	9
2.1.1 Inledning	9
2.1.2 Det begränsade aktieägaransvaret	10
2.1.3 Aktiebolagets organ	10
2.1.4 Upplösning	10
2.2 Konkursrättslig bakgrund	11
2.2.1 Konkursförfarandet	11
2.2.2 Konkursförvaltarens roll	12
2.2.3 Rådighetsavskärningen	14
2.2.4 Massafordran och konkursfordran	14
3 REGLERING AV RÄTTEGÅNG VID KONKURS	15
3.1 Inledning	15
3.2 Tvist om fordran	15
3.3 Tvist om tillgång	16
3.3.1 Underrättelseskyldighet	17
3.3.2 Återinträde	17
3.4 Upplöst bolags talerätt	18
3.5 Förlikning	19
4 FÖRDELNING AV RÄTTEGÅNGSKOSTNADER	21

4.1	Inledning	21
4.2	Tvistig egendom	21
4.3	Tvistig fordran	22
4.4	Ersättningsansvar	22
4.5	Bakomliggande principer	23
5	PERSONLIGT BETALNINGSANSVAR	25
5.1	Inledning	25
5.2	Vem bör åläggas personligt betalningsansvar?	25
5.2.1	Styrelsen	26
5.2.2	Aktieägarna	26
5.2.3	Rättegångsombud	26
5.2.4	Utomstående	27
5.2.5	Ansvariga konstituerar ett enkelt bolag	27
5.2.6	Sammanfattning	27
5.3	Betalningsansvar genom ansvarsgenombrott	27
5.3.1	NJA 1947 s. 647	28
5.3.2	Kriterier för ansvarsgenombrott	29
5.3.3	Mål T 1746/95	30
5.3.3.1	Bakgrund	30
5.3.3.2	Yrkande samt grunder	30
5.3.3.3	Tingsrättens dom	31
5.3.3.4	Hovrättens dom	31
5.4	Betalningsansvar enligt ABL	32
5.5	Betalningsansvar enligt RB	33
5.5.1	18 kap. 7 § RB	33
5.5.2	18 kap. 3 § RB samt 18 kap. 6 § RB	34
5.5.3	Sammanfattning	34
6	ALTERNATIV TILL BETALNINGSANSVAR	35
6.1	Inledning	35
6.2	Säkerhet	35
6.3	Bulvanskap	36
6.4	Återinträde	36
7	TILLGÅNGAR SOM TILLDÖMS KONKURSBOLAGET	38
7.1	Inledning	38
7.2	Utmätning	38
7.3	Konkursbolag i konkurs	38

7.4	Likvidation	39
8	ANALYS	40
8.1	Utformning av rättslig reglering	40
8.2	Processens ekonomiska väntevärde	41
8.3	Ändring av gällande rätt	43
8.4	Alternativa lösningsförslag	44
8.4.1	Personligt betalningsansvar	44
8.4.2	Processbenägenhet	45
8.4.3	Säkerhet	46
8.5	Slutsats	46
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	48
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	50

Summary

If a limited company is a party in a civil case, and the company thereafter goes bankrupt, the bankruptcy estate is allowed to enter the proceeding. Should the litigation proceedings concern such property as belongs to the bankruptcy estate, the bankruptcy estate may take over the bankrupt company's action, Chapter 3, Section 9, The Swedish Bankruptcy Act (1987:672). If the litigation in question concerns a claim that may be made in the bankruptcy, the bankruptcy estate may enter into the litigation on the side of the bankrupt company. Thus the bankruptcy estate has a possibility, but no obligation, to enter a judicial process that began before the bankruptcy. The administrator, who administrates the bankruptcy estate, will make the decision of whether the estate shall enter the judicial process. If the process is likely to drag on for a long while, or if the case concerns a small amount of money, the administrator ought to refrain from entering the process since the estate in bankruptcy will be wound up swiftly and inexpensively. If the estate in bankruptcy refrains from entering the process, the parties are free to continue.

Whether the bankruptcy estate enters the judicial process or not affects the allocation of litigation costs. The main rule in Swedish law concerning the allocation of litigation costs in civil cases is that the losing party shall reimburse the opposing party for litigation costs, Chapter 18, Section 1, The Swedish Code of Judicial Procedure (1942:740). If the procedure concerns property and the bankruptcy estate takes over the bankrupt company's action, the allocation of the litigation costs are regulated in accordance with Chapter 13, Section 7, The Swedish Code of Judicial Procedure. If the bankruptcy estate has taken over the company's action, and the company is the plaintiff, then the estate and the company are liable, jointly and severally, for the litigation costs incurred prior to the taking over and costs incurred thereafter shall be borne solely by the estate. If the company is the defendant and the estate takes over in place of the defendant, the estate is solely liable for the litigation costs. Should the litigation concern a claim and not property the bankruptcy estate enters into the litigation on the side of the company. In that case, the main rule regarding the allocation of litigation costs is that the parties are jointly and severally liable for the costs.

If the bankruptcy estate does not enter the litigation in question the litigation costs incurred prior to the bankruptcy decision constitutes a claim without priority rights. The bankruptcy estate has no obligation to pay for the litigation fees that have occurred after the bankruptcy decision. The opposing party must then turn to the bankrupt company with their claim for compensation. However, the bankrupt company has no property that can be used to pay for the opposing party's costs, since all the property that belonged to the company is now controlled by the bankruptcy estate. This leaves a winning party with few possibilities to receive compensation for their litigation cost if the bankruptcy estate refrains from entering the

litigation process. In reality, an opposing party to a bankrupt company must consider if they should withdraw their action or try to seek a settlement. Alternatively, the opposing party may consider if they can turn their claims for compensation towards someone else, such as the shareholders or the members of the board of the bankrupt company.

Sammanfattning

Om ett aktiebolag är part i en rättegång och bolaget sedermera går i konkurs så har konkursförvaltaren rätt att träda in i rättegången. Rör tvisten en tillgång så får konkursboet överta bolagets talan, 3 kap. 9 § konkurslag (1987:672), (KL). Rör tvisten däremot en fordran så träder konkursboet in i processen som bolagets medpart, 3 kap. 9 § andra stycket KL. Således ges konkursboet en möjlighet, inte en skyldighet, att träda in i en process som påbörjats innan konkursutbrottet. Konkursförvaltaren, som företräder konkursboet, fattar själv beslutet om huruvida konkursboet ska träda in i rättegången. Riskerar processen att bli långdragen eller rör tvisten ett litet belopp bör konkursförvaltaren avstå från att träda in i rättegången då konkursens avveckling ska ske snabbt, billigt och effektivt. Avstår konkursboet från att träda in i rättegången står det parterna fritt att fortsätta processen.

Huruvida konkursboet väljer att träda in i rättegången påverkar fördelningen av ansvaret för rättegångskostnader. Huvudregeln i svensk rätt vad gäller fördelning av rättegångskostnader vid tvistemål är att tappande part ska ersätta motparts rättegångskostnader, 18 kap. 1 § rättegångsbalk (1942:740), (RB). Om rättegången gäller en tillgång och konkursboet övertar bolagets talan regleras fördelning av rättegångskostnader i enlighet med reglerna i 13 kap. 7 § RB. Träder konkursboet in på kärandesidan, så har konkursboet och konkursbolaget ett solidariskt ansvar för rättegångskostnader som har uppstått innan överlåtelsen och konkursboet svarar ensamt för kostnader som har uppstått därefter. Sker överlåtelsen på svarandesidan så svarar konkursboet ensamt för samtliga rättegångskostnader. Gäller tvisten en fordran så träder konkursboet in i rättegången vid sidan av konkursbolaget som dess medpart. Rörande fördelningen av rättegångskostnader gäller då som huvudregel att parterna har ett solidariskt betalningsansvar.

Träder konkursboet inte in i rättegången utgör de rättegångskostnader som uppstått innan konkursutbrottet en oprioriterad fordran. För rättegångskostnader som uppstår därefter har konkursboet överhuvudtaget inget ansvar för. Motparten får istället vända sig mot konkursbolaget med sitt kostnadsanspråk. Konkursbolaget har emellertid inga tillgångar som kan användas för att ersätta motpartens rättegångskostnader då alla tillgångar har tillfallit konkursboet i och med konkursen. En vinnande motpart har därmed små möjligheter att få sina rättegångskostnader ersatta om konkursboet avstår från att träda in. I realiteten leder detta till att part som processar mot ett konkursbolag får överväga om de bör återkalla sin talan eller söka få till stånd en förlikning. Alternativt kan motparten undersöka om de kan rikta sina ersättningskrav mot någon annan, såsom exempelvis konkursbolagets aktieägare/styrelse.

Förkortningar

KL	Konkurslag (SFS 1987:672)
RB	Rättegångsbalk (SFS 1942:740)
ABL	Aktiebolagslag (SFS 2005:551)
SBL	Skattebetalningslag (SFS 1997:483)
ÅRL	Årsredovisningslag (SFS 1995:1554)
SUK	Lag (1980:307) om skyldighet för utländska käreande att ställa säkerhet för rättegångskostnader
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Introduktion

Anta att vi har ett företag, AB X, som stämmer ett annat företag, AB Y, för X hävdar att de har bättre rätt till viss egendom. Rättegång inleds men innan den har hunnit avslutas går X i konkurs. Konkursförvaltaren har då rätt att träda in i rättegången enligt reglerna i KL. Väljer han emellertid att inte göra det har X, konkursbolaget, en sekundär rätt att fortsätta att driva processen vidare. Om konkursbolaget väljer att driva processen vidare befinner sig Y som motpart i en svår situation. Förlorar Y processen måste bolaget betala konkursbolagets rättegångskostnader. Om Y däremot vinner så har konkursbolaget ingen möjlighet att täcka Y:s rättegångskostnader. Detta leder till situationer då ett bolag i konkurs har möjlighet att driva processer på motpartens bekostnad.

Att det i svensk rätt bereds möjlighet för företag att i vissa situationer driva processer utan att de har möjlighet att bära motpartens kostnader vid en eventuell förlust kan verka förvånande. Därmed är det intressant att granska de principer som ligger bakom den reglering som ger företag denna möjlighet, samt att undersöka om man i praktiken har hittat lösningar där kostnaden läggs på rätt bärare. Om kostnader inte bärs av den part som har ett intresse av att processen drivs försvinner lätt de ekonomiska incitament som hindrar att onödiga processer bedrivs.

Jag kom i kontakt med denna fråga när jag var sommarnotarie på en affärsjuridisk advokatbyrå. Jag ombads då att göra en rättsutredning om möjligheterna att ålägga styrelseledamöter i ett konkursbolag personligt betalningsansvar för rättegångskostnader som uppstått i samband med en tvist. Klienten vi representerade befann sig i en olustig situation där de riskerade att bli indragna i en lång och kostsam process utan möjlighet att få sina rättegångskostnader ersatta vid en eventuell framgång. Jag upptäckte ett rättsfall som behandlade en liknande situation där frågan om ansvarsgenombrott hade varit uppe till prövning. I fallet hade inget personligt betalningsansvar ålagts.¹ För mig framstod det som förvånande att konkursbolag kan ges en möjlighet att driva processer utan någon möjlighet att ersätta motpartens kostnader. Att detta förvånade mig hjälpte inte klienten ifråga men det gav i alla fall mig uppslaget till ett intressant uppsatsämne.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att utreda hur regleringen av konkursbolags rätt att träda in i rättegång ser ut i Sverige samt vilka följder utformningen av reglerna

¹ Svea hovrätt beslut 1997-11-14, mål T 1746/95

har på fördelningen av rättegångskostnader. Vidare undersöks vilka konsekvenser fördelningen av rättegångskostnader har för parternas incitament att driva processen vidare. Inom ramen för detta syfte ställs följande frågor:

- Hur påverkar regleringen av konkursbolags rätt att träda in i rättegång fördelningen av ansvaret för rättegångskostnader?
- Finns det skäl att misstänka att regleringen av konkursbolags rätt att träda in i rättegång leder till att en risk uppstår för att konkursbolag otillbörligen används för att driva processer på motpartens risk?
- Om det finns skäl att misstänka att den gällande regleringen leder till att en risk uppstår för att konkursbolag otillbörligen används för att driva processer på motpartens risk, hur bör detta åtgärdas?

1.3 Metod och material

I uppsatsen har traditionell juridisk metod använts. Detta innebär att gällande rätt utreds genom granskning av lagstiftning, förarbeten, rättsfall samt doktrin. Eftersom mitt uppsatsämne ligger i gränsområdet mellan ett flertal rättsområden har det varit nödvändigt att undersöka både konkursrättsliga, aktiebolagsrättsliga samt, i viss mån, processrättsliga regelverk. Förarbeten, och då främst propositioner, har använts som en utgångspunkt för att utröna vad den bakomliggande tanken med lagreglering varit. Därefter har praxis undersökts för att se hur domstolarna tillämpat reglerna i praktiken. Det finns även exempel där praxis inte bara visar hur regler ska tolkas utan även medfört ändringar i gällande rätt. Användningen av praxis bör dock göras med viss försiktighet då utslaget i ett fall till stor del kan bero på de omständigheter som förelegat i det specifika fallet. Dessutom har en del fall som refereras till aldrig tolkats i högsta instans utan har stannat på hovrättsnivå. Detta innebär självfallet inte att hovrättsavgöranden inte kan vara vägledande men de ska inte tillmätas lika stor vikt som avgöranden från högsta domstolen.

Eftersom mina frågeställningar berör både insolvensrättsliga, aktiebolagsrättsliga och processrättsliga områden har litteratur från samtliga områden använts. Att litteratur från flera olika områden har använts torde vara berikande för uppsatsen då en och samma situation har betraktas utifrån olika perspektiv. Heuman, Lehrberg, Welamson och Mellqvist är författare som har skrivit mycket matnyttigt om denna fråga. De är samtliga väl etablerade författare och stor vikt har lagts vid deras tolkningar av gällande rätt samt kritik och förslag på en bättre reglering. I och med att de i många fall har uttryckt sina personliga, samt i vissa fall även motstridiga, åsikter så har en viss källkritik varit nödvändig vid nyttjandet av deras texter. En viss försiktighet har dessutom varit nödvändig då viss litteratur, såsom Lehrbergs i ”*Aktiebolagens skymningsland*” härstammar från 90-talet och det kom en ny aktiebolagslag år 2005. Många av grundfrågorna rörande aktiebolags rättskapacitet och partshabilitet har dock inte ändrats. Även

Johanssons ”*Nials Svensk Associationsrätt i huvuddrag*” gavs ut innan den nya aktiebolagslagen trädde i kraft. Christer Söderlund, delägare på advokatfirman Vinge, har skrivit en artikel som heter ”*Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?*” som har använts i uppsatsen i stor utsträckning.²

I analysen, som har diskussionen i doktrin som utgångspunkt, har ett ekonomiskt perspektiv anlagts. Därmed undersöks vilka incitament som skapas genom att ålägga, alternativt inte ålägga, olika parter ansvar för uppkomna processkostnader. Genomgående har, för enkelhetens skull, *han* använts istället för han eller hon i texten.

1.4 Avgränsningar

För att detta arbete inte ska bli allför omfattande eller ytligt så har vissa avgränsningar gjorts. Fokus har varit konkursbolag, dvs. bolag som är i konkurs. När konkursen avslutas utan överskott så anses bolaget upplöst, vilket innebär att den juridiska personen upphör att existera. Upplösta bolags talerätt är ett annat intressant område att undersöka men eftersom en utförligare redogörelse för detta område skulle ha krävt mer utrymme så har området enbart berörts översiktligt. Trots utrymmesbrist har detta område inte utelämnats helt då det är sammankopplat med konkursbolags talerätt.

Uppsatsen behandlar enbart situationer när en rättegång är anhängiggjord vid konkursbeslutet. Väcks talan mot gäldenär först efter konkursbeslutet följer det av bestämmelsen i 3 kap. 1 § KL att talerätten tillkommer boet och inte gäldenären, och konkursförvaltare har exklusiv talerätt. Normalt har varken enskild borgenär eller gäldenär interventionsrätt i dessa fall, även om gäldenären träffas av domens rättskraft.³

Uppsatsen har fokuserat på associationsformen aktiebolag, och därmed inte andra associationer eller fysiska personer. En annan avgränsning som gjorts är att enbart konkurs har behandlats och inte andra avvecklingsformer såsom fusion och likvidation. Förklaringen till detta är att det vid fusion finns, även efter att det ursprungliga bolaget avvecklats, ett rättssubjekt till vilket bolagets rättigheter och skyldigheter knyts. Vid likvidation fortsätter bolaget att vara ett rättssubjekt, men bolagets styrelse och VD ersätts av en eller flera likvidatorer, 13 kap. 29 § KL. Till skillnad från konkursfallet uppstår således inget nytt rättssubjekt. Svårigheten med konkurssituationen är att det finns två rättssubjekt där båda i vissa fall äger rätt att agera som part i en rättegång. Denna problematik uppstår inte med de andra avvecklingsformerna.

Det vore intressant att se bortom Sveriges gränser och göra en jämförelse med andra länders reglering av konkursbolags rätt att vara part i rättegång.

² Söderlund, Christer, ”*Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?*”, Juridisk Tidskrift 1996-97

³ Welamson och Mellqvist, *Konkurs*, s. 126

Detta speciellt med tanke på att det inom doktrinen ges olika förslag på hur ansvaret på rättegångskostnader bör fördelas mer rättvist. Tyvärr har, på grund av arbetets begränsade omfattning, en komparativ jämförelse inte kunnat genomföras.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds med en bakgrund till ämnet ur både ett aktiebolagsrättsligt och ett konkurrensrättsligt perspektiv. Den bolagsrättsliga bakgrunden ger en kort introduktion till aktiebolagsrätten med fokus på aktiebolagets organ, dess bildande och upplösning samt det begränsade aktieägaransvaret. Den konkursrättsliga bakgrunden behandlar gången i en konkurs, konkursförvaltarens roll samt gäldenärens rådighetsavskärning. Vissa begrepp förklaras, såsom konkursfordran och massafordran, som återkommer senare i texten. Syftet med bakgrunden är att ge läsaren en introduktion till ämnet och en grundläggande förståelse för de överväganden som ligger bakom gällande rätts utformning. Därefter följer en redogörelse för gällande rätt med fokus på 3 kap. 9 § KL. Konkursförvaltarens inträdesrätt behandlas vad gäller tvist om tillgångar och tvist om fordran. En kort redogörelse kommer även att göras över upplösta bolags talerätt, underrättelseskyldigheten, förlikningsregeln i 3 kap. 10 § KL, samt konkursförvaltarens rätt till återinträde.

I kapitel fyra ges en redogörelse för fördelningen av rättegångskostnader mot bakgrund av gällande rätt, där de principer som ligger bakom ansvarsfördelningen, såsom investerings-, skörde- och missbruksprincipen, presenteras. Nästföljande kapitel behandlar möjligheterna att ålägga aktieägare/styrelse, eller eventuellt andra personer, personligt betalningsansvar. Frågan om vem som, och i så fall på vilken grund, skulle kunna åläggas betalningsansvar utreds. Även alternativa lösningar som förespråkas i doktrinen, såsom ställande av säkerhet för rättegångskostnader samt ”hot” om återinträde, redogörs för. I sjunde kapitlet beskrivs vad som händer med tillgångar som tilldöms konkursbolaget om de vinner processen. Möjligheten för konkursborgenärer att begära utmätning av egendomen utreds. Sista kapitlet innehåller en analys av den rättsliga regleringen av konkursbolags talerätt och hur det påverkar fördelningen av ansvar för rättegångskostnader, med fokus på utformningens eventuella negativa konsekvenser. Sedan följer en sammanfattning och granskning av en del av de olika lösningsförslag av rättekostnadsfrågan som redovisats i kapitel fem. Uppsatsen avslutas med en sammanfattande slutsats där frågeställningarna besvaras.

2 Bakgrund

2.1 Bolagsrättslig bakgrund

2.1.1 Inledning

Aktiebolaget är en väldigt populär associationsform. Enligt Bolagsverkets statistik fanns år 2007 över 320 000 aktiebolag i Sverige.⁴ Anledningen till att just denna verksamhetsform används i så stor omfattning är bland annat det begränsade aktieägaransvaret samt att företagsformen kan användas till ett flertal skilda verksamheter på grund av dess anpassbarhet.⁵ Aktiebolag kan användas till all verksamhet med undantag för sådan som är förbehållen vissa företagstyper.

Ett aktiebolag bildas när stiftelseurkunden skrivs under. Stiftelseurkunden är det dokument som främst reglerar frågor om den förmögenhet som stiftarna ska tillskjuta för varje aktie samt vilka personer som ska vara ledamöter i bolagets styrelse, 2 kap. 5 § aktiebolagslag (2005:551), (ABL). Att bolaget bildas innebär inte att bolaget samtidigt blir en juridisk person, dvs. får rättskapacitet. En juridisk person blir bolaget först när det registrerats i aktiebolagsregistret. När bolaget registreras kontrollerar Bolagsverket att de i lagen uppställda reglerna följts vid bolagets bildande. Dessutom ska vissa handlingar rörande bolaget sändas in till myndigheten som gör dem tillgängliga för allmänheten. Detta är viktigt då bland annat information om vem som tecknar bolagets firma offentliggörs, vilket kan få följder för tredje mans hävdande av god tro vid ingående av avtal med bolaget.⁶ Att ett bolag är en juridisk person och har rättskapacitet innebär att bolaget är, vad gäller förmögenhetsrättsliga förhållanden, jämställd en fysisk person.⁷ Bolaget har rättskapacitet, dvs. förmåga att inneha rättigheter och förpliktelser. Detta medför att bolaget kan ingå avtal, äga tillgångar och ha skulder i eget namn. Dessutom har bolaget partshabilitet, dvs. bolaget kan vara part i rättegång.⁸ Talerätt för bolaget har dess ställföreträdare, t.ex. styrelse eller särskild firmatecknare, se 11 kap. 2 § RB.

Företar någon en rättshandling i bolagets namn innan bolaget registrerats, och därmed blivit en juridisk person, svarar de personer som har deltagit i beslutet eller åtgärden personligen för förpliktelsen. När bolaget väl har registrerats övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av stiftelseurkunden eller har tillkommit efter bolagets bildande, 2 kap. 26 § ABL. Bestämmelsen riktar sig i första hand mot stiftare, styrelseledamöter och bolagets VD. Även särskilda firmatecknare kan ådra sig ansvar. Syftet

⁴ http://www.bolagsverket.se/om_bolagsverket/statistik/index.asp 2008-12-09

⁵ Johansson, *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*, s. 42 f.

⁶ Johansson, *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*, s. 48 f.

⁷ Johansson, *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*, s. 69

⁸ Agell och Malmström, *Civilrätt*, s. 60

med bestämmelsen är att genom uppkomsten av personligt ansvar hindra dessa personer från att börja driva verksamheten och rättshandla för bolagets räkning innan det har registrerats.⁹

2.1.2 Det begränsade aktieägaransvaret

En av aktiebolagsrättens grundidéer är att aktieägare inte har något betalningsansvar för bolagets förbindelser, 1 kap. 3 § ABL. Aktieägarnas ansvar begränsas istället till det kapital som de ursprungligen satsat, och de kan inte tvingas att göra fler tillskott senare. På så sätt sätts ett tak för ägarnas risk och fordringsägare får försöka få täckning för sina fordringar ur aktiekapitalet.¹⁰ För att skydda fordringsägarna finns regler i ABL som syftar till att skapa ett visst bundet kapital samt att bevara det. Storleken på aktiekapitalet skiljer sig för privata och publika aktiebolag. För publika aktiebolag, dvs. de som får anskaffa kapital genom att vända sig till allmänheten, krävs ett aktiekapital på minst 500 000 kr, 1 kap. 14 § ABL. För privata aktiebolag krävs endast ett aktiekapital på minst 100 000 kr, 1 kap. 5 § ABL.

2.1.3 Aktiebolagets organ

Bolagsstämman är aktiebolagets högsta beslutande organ. Det är här aktieägarna samlas och fattar beslut. Stämman har exklusiv bestämmanderätt i en rad frågor och de ska ge företagsledningen direktiv. Företagsledningen ska i sin tur verkställa stämmans beslut. De verkställande organen i ett aktiebolag är styrelsen och VD:n. Styrelsen, som utses av stämman, ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter, 8 kap. 8 § ABL samt 8 kap. 4 § ABL. VD:n, som väljs av styrelsen, har hand om den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar, 8 kap. 29 § ABL. Förutom att de verkställande organen ska driva verksamheten enligt bolagsordningen och stämmans direktiv så har de även andra uppgifter. Bland annat är det de som sammankallar stämman och förbereder de ärenden som ska behandlas. Företagsledningen är även de som företräder aktiebolaget utåt, vid tecknande av avtal samt inför domstol.¹¹

2.1.4 Upplösning

Ett aktiebolag kan upplösas genom konkurs, likvidation och fusion. Fusion innebär att ett bolag slås samman med ett annat bolag, vilket medför att det överlåtande bolaget upphör. Det ursprungliga bolagets samtliga tillgångar och skulder övergår då till det förvärvande bolaget.¹² Likvidation, eller avveckling som det också kallas, innebär att verksamheten läggs ner även om bolaget inte är konkursmässigt. Likvidation kan ske frivilligt eller genom ett tvångsförfarande. Beslut om frivillig likvidation ska fattas av

⁹ Prop. 2004/05:85 s. 534

¹⁰ Sandström, *Svensk Aktiebolagsrätt*, s. 13

¹¹ Johansson, *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*, s. 116 f.

¹² Johansson, *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*, s. 314

stämman med absolut majoritet, 25 kap. 1 § ABL. Frivillig likvidation kan ske av olika skäl, exempelvis för att ägarna vill byta företagsform eller för att bolaget ger för lite avkastning. Vid tvångslikvidation fattar rätten eller Bolagsverket beslut om likvidation när likvidationsgrund föreligger. Detta är en i ABL angiven grund som medför att bolaget ska likvideras. Exempel på sådana grunder är när bolaget inte har anmält en behörig styrelse eller VD. Annan orsak till tvångslikvidation är kapitalbrist och majoritetsmissbruk, se närmare 25 kap. 13-20 §§ samt 25 kap. 21 § ABL.¹³

Tidigare kunde även aktiebolag vars faktiska verksamhet upphört och som varken har tillgångar eller skulder, upplösas genom avregistrering. Registreringsmyndigheten fick då, om ingen anmälan inkommit till dem under en tioårsperiod, avregistrera bolaget.¹⁴ Möjligheten att avregistrera bolag togs bort år 2002.

Ett bolag som upplöses genom likvidation förlorar sin rättskapacitet i samband med att likvidatorn lägger fram sin slutredovisning på stämman, 25 kap. 41 § ABL. Om bolaget är försatt i konkurs, och denna avslutas utan överskott, förlorar bolaget sin rättskapacitet i samband med att domstolen fastställer utdelningsförslaget, 25 kap. 50 § ABL. Avslutas konkursen med ett överskott, eller läggs konkursen ned genom en frivillig uppgörelse eller genom att egendom återställs till bolaget till följd av att ett ackord fastställs så ska bolaget gå i likvidation, 25 kap. 51 § ABL.

Följden av att ett bolag upplöses är som tidigare sagt att bolaget förlorar sin rättskapacitet. Detta medför att bolaget som regel inte längre kan vara part i rättegång vilket kommer att redogöras närmare för i kapitel 3.4.

2.2 Konkursrättslig bakgrund

2.2.1 Konkursförfarandet

Ett aktiebolag som inte har tillräckligt med tillgångar för att betala sina skulder kan sättas i konkurs förutsatt att oförmågan inte enbart är tillfällig. Bolaget ska alltså vara insolvent. Insolvens, eller obestånd som det också kallas, innebär att bolaget inte *”rätteligen kan betala sina skulder och denna oförmåga inte endast är tillfällig”*, 1 kap. 2 § andra stycket KL. Det ska således inte vara ett fall av övergående betalningsoförmåga, s.k. illikviditet.

Vid konkurs används hela gäldenärens förmögenhet till att betala borgenärerna i den mån det är möjligt. På så sätt fördelas förlusten proportionellt på alla borgenärer med hänsyn till fordringarnas storlek, och den ”kapplöpning” som skulle uppstå mellan borgenärerna om ”först-till-kvarn-principen” gällde förhindras.¹⁵ Istället får borgenärerna betalt för sina fordringar under ordnade former. I praktiken är det dock ovanligt att

¹³ Sandström, *Svensk Aktiebolagsrätt*, s. 374

¹⁴ Johansson, *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*, s. 322 ff

¹⁵ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 158

borgenärer med oprioriterade fordringar, dvs. fordringar utan särskild förmånsrätt, får någon utdelning.

En konkurs startas med att en konkursansökan inges till tingsrätten. Antingen kan berörda borgenärer eller gäldenären själv inge ansökan om försättande i konkurs. En gäldenär som själv inge ansökan om konkurs behöver inte styrka att han är på obestånd utan rätten ska godta denna uppgift om det inte finns särskild anledning att inte göra det, 2 kap. 7 § KL. Om det däremot inte är gäldenären själv utan borgenärerna som inge ansökan så åligger det borgenärerna att styrka att gäldenären är på obestånd. För att detta inte ska vara för svårt för borgenärerna att bevisa så finns särskilda presumtionsregler som reglerar situationer när gäldenären förutsätts vara på obestånd. Om borgenär styrkt att gäldenär är på obestånd genom att använda sig av en presumtionsregel så går bevisbördan över på gäldenären som i sin tur måste få fram motbevisning som styrker att han är solvent. Lyckas inte gäldenären med detta så försätts han i konkurs.¹⁶ Ställföreträdare för juridiska personer kan i vissa fall ådra sig personlig betalningsansvar för uppkomna skulder om de inte vidtar åtgärder i rätt tid när bolaget är på obestånd, 25 kap. 18 § ABL.

När ett bolag går i konkurs uppstår ett nytt rättssubjekt parallellt med bolaget, konkursboet. Konkursboet är både en benämning för det rättssubjekt som uppstår samt för den förmögenhetsmassa som ingår i konkursboet.¹⁷ En konkursförvaltare tillsätts med uppgift att se till att förmögenhetsmassan som ingår i konkursboet förvandlas till pengar som sedan kan delas ut till borgenärerna. Konkursförvaltaren företräder även konkursboet. Utdelningen ska ske så snart all tillgänglig egendom har förvandlats till pengar.¹⁸ Konkursförvaltaren upprättar då ett utdelningsförslag som rätten fastställer, förutsatt att inga ändringar anses behöva göras. När utdelning är fastställd anses konkursen vara avslutad, 11 kap. 18 § KL. Om konkursen avslutas utan överskott upplöses bolaget i och med konkursavslutet, 25 kap. 50 § ABL.

Borgenärerna har intresse av att få högsta möjliga utdelning för sina fordringar, vilket medför att kostnaderna för konkursen bör hållas nere. Därför ställer man krav på att avvecklingen av konkursen ska ske snabbt, billigt och effektivt.¹⁹

2.2.2 Konkursförvaltarens roll

Konkursförvaltarens roll är att tjäna borgenärskollektivet samt verka för en snabb avveckling av konkursboet. Konkursförvaltaren har en självständig ställning i förhållande till borgenärerna. Det är han som fattar besluten och tar ansvar för dem. I viktigare frågor ska dock konkursförvaltaren, om

¹⁶ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 170 f.

¹⁷ Welamson och Mellqvist, *Konkurs*, s. 72

¹⁸ Welamson och Mellqvist, *Konkurs*, s. 23

¹⁹ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 165

möjligt, höra särskilt berörda borgenärer.²⁰ Konkursförvaltaren står under tillsyn av en tillsynsmyndighet. Tillsynsmyndighetens uppgift är att övervaka att förvaltningen bedrivs på ett ändamålsenligt sätt i överensstämmelse med KL och andra författningar, 7 kap. 27 § KL.

I viktigare frågor ska konkursförvaltaren höra tillsynsmyndigheten, samt särskilt berörda borgenärer, om det inte föreligger hinder mot det, 7 kap. 10 § KL. Detta innebär inte att förvaltaren ska inhämta ett godkännande från tillsynsmyndigheten eller särskilt berörda borgenärer innan han fattar ett beslut. Syftet med bestämmelsen är snarare att se till att tillsynsmyndigheten får den information de behöver för att fullgöra sitt uppdrag, dvs. att i efterhand kontrollera hur förvaltaren har skött sin uppgift. Skyldigheten att höra tillsynsmyndigheten ger även förvaltaren möjlighet att dra nytta av myndighetens kompetens. Exempel på sådana frågor där skyldighet att höra tillsynsmyndigheten kan aktualiseras är frågor om fortsatt drift av gäldenärens verksamhet eller talan angående betydande belopp. Högsta domstolen har ansett att underlåtenhet att höra myndigheten i viktiga frågor kan leda till nedsättning av förvaltarens arvode.²¹

Om det föreligger hinder för att höra särskilt berörda borgenärer behöver inte förvaltaren höra dem. Detta kan exempelvis vara fallet när det rör sig om utländska borgenärer som inte kan höras utan att mycket tid tas i anspråk eller medför betydande kostnader. Bara det faktum att antalet berörda borgenärer är stort ger inte förvaltaren rätt att underlåta att höra dem.²² Enligt 7 kap. 10 § andra meningen KL ska förvaltaren även höra gäldenären i viktigare frågor om det lämpligen kan ske. Eftersom skyldighet att höra gäldenären enbart aktualiseras när detta "*lämpligen kan ske*" är utrymmet för förvaltaren att inte höra gäldenären större än vad gäller borgenärerna. Om det skulle orsaka avsevärda förseningar av utförandet av viktiga åtgärder eller medföra inte obetydliga kostnader behöver förvaltaren inte höra gäldenären. I vissa situationer föreligger det en större skyldighet för förvaltaren att höra gäldenären, som exempelvis innan han antar ett förlikningsanbud. Om förvaltaren inte hör gäldenär eller borgenär när han borde ha gjort detta medför inte detta att rättshandlingen i sig blir ogiltig. Däremot riskerar förvaltaren att skiljas från sitt uppdrag samt ådra sig skadeståndsskyldighet.²³

En förvaltare kan bli skadeståndsskyldig om han uppsåtligt eller av oaktsamhet tillfogar boet, borgenär eller gäldenär skada, 17 kap. 1 § KL. Enligt förarbetena bör det dock vara svårt för en borgenär som inte försökt få förvaltarens åtgärd prövad under konkursen att nå framgång med en skadeståndstalan. Frågan om förvaltarens eventuella skadeståndsskyldighet gentemot tredje man har inte reglerats i KL.²⁴

²⁰ Welamson och Mellqvist, *Konkurs*, s. 22

²¹ NJA 2003 s. 99

²² Palmér och Savin, *Konkurslagen. En kommentar*, s. 7:19

²³ Palmér och Savin, *Konkurslagen. En kommentar*, s. 7: 20

²⁴ Welamson och Mellqvist, *Konkurs*, s. 234 f.

2.2.3 Rådighetsavskärningen

När ett aktiebolag går i konkurs förlorar den part som tidigare företrätt bolaget rådigheten över dess tillgångar, 3 kap. 1 § KL. Han får inte heller åta sig förbindelser som kan göras gällande i konkursen. Om konkursgäldenären ändå skulle företa en rättshandling så blir den ogiltig. Detta gäller som huvudregel oberoende av om konkursgäldenärens motpart har kännedom om konkursen eller inte.²⁵ Istället träder konkursförvaltaren in och övertar ansvaret över den egendom som ingår i konkursboet, den s.k. konkursegendomen. Konkursegendom är sådan egendom som enligt 3 kap. 3 § KL tillfaller konkursboet om inget annat följer av 3 kap. 2 § KL. Lagrummet stadgar att konkursegendom är all egendom som tillhörde gäldenären när beslutet fattades, som tillfaller gäldenären under konkursen och som kan återvinnas till konkursboet, 3 kap. 3 § KL.

2.2.4 Massafordran och konkursfordran

För den fortsatta framställningen är det viktigt att skillnaden mellan konkursfordran och massafordran klargörs. Konkursfordran är sådan fordran som uppkommit före konkursutbrottet och görs gällande mot konkursgäldenären. Massafordran är fordran som uppkommit efter konkursutbrottet och görs gällande mot konkursboet. Det kan exempelvis röra sig om kostnader för den fortsatta driften av rörelsen för en övergångsperiod. För att part ska våga ingå avtal med konkursboet så har en massafordran högre prioritet än andra fordringar som görs gällande i konkursen. Först sedan konkursboets skulder har betalats får prioriterade och oprioriterade fordringsägare betalt, 14 kap. 2 § KL. För en borgenär med en massafordran innebär massafordrans högre prioritet vid en utdelning att han har större chanser att få sin fordran ersatt än om han haft en konkursfordran.²⁶

²⁵ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 197

²⁶ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 162 ff.

3 Reglering av rättegång vid konkurs

3.1 Inledning

När ett bolag går i konkurs förlorar den part som tidigare företrätt bolaget rådigheten över dess tillgångar (se kap. 2.2.3). Av detta följer att talan angående sådan tillgång inte kan väckas av eller mot gäldenären under konkursen. Om en talan angående sådan tillgång ändå skulle väckas bör den inte tas upp till prövning av domstol. Om talan likväl skulle tas upp till prövning och dom meddelas bör den inte vara bindande för konkursboet. Talan om egendom som inte utgör konkursegendom enligt KL kan däremot väckas av gäldenären, eftersom denna faller under gäldenärens rådighet. Konkursboet kan även avstå sin rätt till viss egendom, vilket får till följd att gäldenären har rätt att föra talan om just den egendomen.²⁷

Bestämmelsen om att talan av eller mot gäldenär efter konkursutbrottet om sådan egendom som ingår i konkursboet ska avvisas är inte absolut. Som regel ska en sådan talan delges konkursboet som då beslutar om de vill överta talan eller inte. Först efter det att boet beslutat att inte överta talan ska talan avvisas. Därmed kan gäldenärens bristande behörighet ses som ett avhjälpbart processhinder.²⁸

3.2 Tvist om fordran

Om det föreligger en tvist om fordran mot gäldenären som kan göras gällande i konkursen så prövas tvisten normalt inom ramen för konkursförfarandet, antingen vid utdelningsförfarandet eller vid förlikningssammanträdet om bevakningsförfarande har anordnats. Om förlikning inte träffas vid förlikningssammanträdet kan fordringen prövas i en s.k. jävsprocess. Beslut som fattas i samband med dessa förfaranden får inte rättskraft utanför konkursen. En borgenär kan därmed ha ett intresse av att få sin fordran prövad i vanlig rättegång. På grund av borgenärs intresse att få ett beslut med rättskraft utanför konkursen har man inte velat hindra borgenär att under konkursen fortsätta tidigare påbörjad rättegång eller anhängiggöra en vanlig rättegång mot gäldenären.²⁹

Om en talan förs mot gäldenären angående en fordran som kan göras gällande i konkursen så berövar inte konkursen gäldenären hans ställning som part. Dock får boet träda in i rättegången vid sidan av gäldenären som hans medpart, 3 kap. 9 § KL andra stycket.

²⁷ Palmér och Savin, *Konkurslagen. En kommentar*, s. 3:31

²⁸ Palmér och Savin, *Konkurslagen. En kommentar*, s. 3:31

²⁹ Welamson och Mellqvist, *Konkurs*, s. 124 f.

3.3 Tvist om tillgång

Pågår det en rättegång vid tiden för konkursbeslutet mellan gäldenär och tredje man avseende egendom som skulle kunna höra till konkursboet om gäldenären vann processen, ges i 3 kap. 9 § KL en rätt för konkursboet att ta över gäldenärens talan. Konkursboet ges därmed en möjlighet att träda in i rättegången men är inte skyldig att göra så. Konkursförvaltaren avgör själv om det är värt att träda in i processen. Eftersom konkursförvaltaren fattar besluten i konkursen så har varken borgenär eller gäldenär någon möjlighet att förmå konkursboet att träda in i en pågående rättegång. Detta bör ses mot bakgrund av konkursförvaltarens skadeståndsansvar.

Konkursförvaltaren, som ska handla för borgenärsmassans bästa, bör avstå från att träda in i en pågående rättegång om han anser att värdet av den omtvistade egendomen är litet. Det är då onödigt att konkursboet drar på sig de rättegångskostnader som en förlorad rättegång kan medföra.³⁰ Även den omständigheten att det kan tänkas bli en långdragen process talar för att konkursförvaltaren bör avstå från att överta gäldenärens talan, eftersom boet ska försöka avvecklas så fort som möjligt. Konkursförvaltaren kan även tänkas vilja undvika att dras in i en process som redan inletts, när han inte delar konkursgäldenärens bedömning av möjligheterna att nå framgång med talan.³¹ Om boet väljer att träda in i rättegången förs talan fortsättningsvis enbart av boet och gäldenären deltar inte i processen. Om boet når framgång med processen tillfaller den omtvistade egendomen boet.³²

Avstår konkursboet från att träda in i rättegången så får konkursbolaget och dess motpart fritt fortsätta rättegången. Följden av att boet väljer att inte träda in i rättegång är att den omtvistade egendomen inte anses tillhöra konkursboet. Boet har därmed gett upp sin rätt till den omtvistade egendomen, till förmån för gäldenären.³³ Om gäldenären vinner talan så tillfaller den omtvistade egendomen gäldenären, inte konkursboet.

Om boet inte övertar talan så får egendomen, som då anses tillhöra gäldenären, så länge konkursen pågår inte utmätas för en fordran som kan göras gällande i konkursen, 3 kap. 9 § första stycket KL. Utmätningsförbudet infördes år 1975 mot bakgrund av NJA 1968 s. 270. I fallet avstod ett konkursbo från att överta en av gäldenären väckt talan angående ett fodringsbelopp. Därefter begärde borgenär, när konkursen fortfarande pågick, utmätning av den fordran som processen gällde. HD ansåg att utmätning av fordran var möjlig. Konsekvensen av avgörandet blev att ett avstående i praktiken var värdelöst, då en borgenär enkelt kunde få ut den omtvistade egendomen genom att begära utmätning. Avgörandet medförde egendomliga konsekvenser för de inblandade parterna. Att tillåta enskild konkursborgenär att genom säration få utmätning i viss egendom

³⁰ Prop. 1975:6 s. 189

³¹ Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 239

³² Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 205

³³ Prop. 1975:6 s. 189

medan konkursen pågår ansågs även strida mot konkursinstitutets syfte. Detta medförde att ett utmätningsförbud infördes genom lagstiftning år 1975. För fordringar som har uppkommit efter konkursutbrottet får utmätning däremot ske.³⁴

3.3.1 Underrättelseskyldighet

I 3 kap. 9 § tredje stycket KL föreskrivs en informationskyldighet för gäldenären och domstolen. Gäldenären ska underrätta domstolen om konkursen och rätten ska underrätta boet om processen. Rätten ska i samband med underrättelsen även i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att boet ska ges tillfälle att träda in i rättegången, exempelvis att besluta om uppskov. I mål om betalningsföreläggande eller handräckning ska detsamma gälla för kronofogdemyndighet.³⁵

3.3.2 Återinträde

Att en konkursförvaltare har rätt att återta sin förklaring att boet inte avsåg att överta gäldenärens talan konstaterades i NJA 1996 s. 46. Fallet rörde ett skadeståndsanspråk som framställdes av aktiebolaget Belin & Belin AB som sedermera försattes i konkurs. Konkursförvaltaren meddelade, i enlighet med 3 kap. 9 § KL, tingsrätten den 2 februari 1993 att konkursboet avstod från att överta konkursbolagets talan. Cirka en månad senare, den 11 mars 1993, underrättade konkursförvaltaren tingsrätten att konkursboet ändrat sin ståndpunkt och nu avsåg att överta konkursboets talan. Konkursförvaltaren uppgav samtidigt att boet träffat en förlikning med svaranden och att målet därmed borde avskrivas. Fråga uppstod om konkursboet kunde återta sin tidigare avgivna förklaring att det avsåg att avstå från att överta gäldenärens talan och inträda i rättegången.

Belin & Belin AB bestred konkursboets rätt att överta konkursbolagets talan i målet eftersom de ansåg att konkursbolagets tidigare avstående förklaring var definitiv och oåterkallelig. HD konstaterade att det i fallet rörde sig om en sådan tvistig egendom som avses i 3 kap. 9 § KL, och konkursboet därmed hade rätt att överta gäldenärens talan. Övertar konkursboet gäldenärens talan har förvaltaren befogenhet att ingå förlikning med svaranden. Avstår konkursboet från att överta talan ska konkursboet anses ha gett upp den omtvistade egendomen till förmån för gäldenären. Angående frågan om boets avstående förklaring skulle anses vara oåterkallelig så konstaterade HD att huvudregeln är att en processhandling kan ändras och återtas i den instans den avgetts om inte särskilda omständigheter föranleder annat.

Omständigheter som talar för att en avstående förklaring inte ska kunna återtas är intresset av ordning och reda i processen samt att en avstående förklaring medför långtgående rättsverkningar för gäldenären.

³⁴ Prop. 1975:6 s. 190

³⁵ Palmér och Savin, *Konkurslagen. En kommentar*, s. 3:34

Därutöver påverkas motpartens möjligheter att nå ekonomisk framgång med processen. En möjlighet att återta en avstående förklaring medför även en risk för att konkursboet spekulerar i rättegångens utfall. Enligt HD måste dock risken för spekulation ses mot bakgrund av konkursförvaltarens skadeståndansvar enligt 17 kap. KL. Sammanfattningsvis ansåg HD att dessa skäl inte motiverade ett avsteg från huvudregeln beträffande processhandlingar i allmänhet. Därmed kan en förklaring som konkursboet lämnar, avseende att de avstår från att överta gäldenärens talan, återtas.³⁶ Att återtagandet av förklaringen skett två år efter den ursprungliga förklaringen medför ingen annan bedömning.³⁷

3.4 Upplöst bolags talerätt

Om ett aktiebolag är försatt i konkurs och konkursen avslutas utan överskott upplöses bolaget, 25 kap. 50 § ABL. En konkurs avslutas utan överskott när full utdelning inte utgått till alla borgenärer i konkursen.³⁸ Huvudregeln är att upplösta bolag inte har någon rättskapacitet och därmed inte kan vara part i rättegång.³⁹ En talan mot ett upplöst bolag ska avvisas enligt grunderna för 42 kap. 4 § andra stycket RB eftersom frånvaro av partshabilitet utgör ett rättegångshinder. Ett flertal undantag från huvudregeln har emellertid gjorts i rättspraxis. Bland annat har upplösta bolag tillåtits föra talan om klander av konkursförvaltares slutredovisning, talan om skadestånd från förvaltare eller rättens ombud i konkursen och överklagande av beslut om bolagets försättande i konkurs.

I NJA 1999 s. 237 sammanfattar HD de principer som bör vara vägledande vid bedömningen av ett upplöst bolags rätt att vara part i rättegång. Enligt HD kan undantag från huvudregeln att upplösta bolag inte har talerätt motiveras av rättsäkerhetsskäl. En avvägning bör dock göras mot motpartens intresse av att inte bli indragen i en lång och kostsam process utan möjlighet att som vinnande part få ersättning för sina rättegångskostnader. En annan omständighet som talar för att ett upplöst bolag borde medges talerätt är när processen har gått så långt att första instans meddelat dom och domen därefter har överklagats. Då kan det verka oskäligt och godtyckligt att avbryta processen och därmed hindra möjligheterna till överprövning. Även om processen inte har gått vidare till högre rätt kan det ändå framstå som mindre önskvärt att avbryta processen i vissa fall. HD nämner här som exempel situationer när det upplösta bolaget är svarandepart och käranden trots den avslutade konkursen önskar få ett krav mot bolaget fastställt.

Om aktieägarna eller ställföreträdarna för aktiebolaget vill fortsätta rättegången finns det möjlighet att före konkursens avslutande överlåta tvisteföremålet till aktieägare eller annan enligt 13 kap. 7 § RB. Då kommer

³⁶ NJA 1996 s. 50 ff.

³⁷ Hovrätten för Övre Norrland, beslut 2007-09-24, mål Ö 235- 07

³⁸ Lindskog, *Aktiebolagslagen. 12:e och 13:e kapitlet. Kapitalskydd och likvidation*, s. 371

³⁹ NJA 1979 s 700

den till vilken tvisteföremålet överlåtits ansvara för motpartens rättegångskostnader i enlighet med 18 kap. 10 § RB.

3.5 Förlikning

Om förvaltaren får ett förlikningsanbud angående en osäker eller tvistig tillgång och han tycker anbudet ska antas, så ges i 3 kap. 10 § KL en möjlighet för gäldenären att själv utföra tvisten om han ställer säkerhet motsvarande det belopp som erbjuds genom förlikningen. Här regleras således situationen när förvaltaren har valt att träda in i rättegången genom att överta gäldenärens talan enligt 3 kap. 9 § KL och därefter förhandlar fram en förlikning. Även situationen att någon rättegång angående viss egendom inte pågår vid konkursutbrottet och förvaltaren väljer att ingå förlikning sedan talan väckts täcks av paragrafen.⁴⁰

Det är upp till förvaltaren att avgöra om ett förlikningsanbud ska antas eller inte. Han kan emellertid vara tvungen att i enlighet med 7 kap. 10 § KL höra tillsynsmyndigheten eller särskilt berörda borgenärer innan han fattar ett sådant beslut. Förvaltaren är även skyldig att höra gäldenären enligt reglerna i 7 kap. 10 § KL, om det inte finns grundad anledning att tro att gäldenären inte vill använda sin rätt att själv utföra tvisten eller om det är svårt att nå gäldenären. Väljer gäldenären att själv utföra tvisten, är han redovisningsskyldig gentemot boet för vad han får om han vinner tvisten. Detta innebär att om gäldenären vinner talan så får han inte själv behålla det belopp som döms ut. Efter att gäldenären dragit av sina rättegångskostnader så ska överskjutande belopp redovisas till boet. Av detta följer att gäldenären bör kunna få ersättning av konkursboet upp till det belopp som motsvarar mervärdet av det som vunnits till boet, om han inte kan få dessa kostnader ersätta av förlorande motpart. Förlorar däremot gäldenären talan får han själv betala för de rättegångskostnader som uppstått efter att han övertagit talan. Reglerna om förlikningsavtal är även vägledande för konkursförvaltarens rätt att sluta skiljeavtal.⁴¹

När förlikning väl träffats mellan konkursförvaltaren och motparten så försvinner konkursgäldenärens möjlighet att själv utföra tvisten, se NJA 1996 s. 661. Det spelar ingen roll att gäldenären inte har underrättats om att förhandlingar om förlikning förts och att förlikning träffats. Att konkursboet inte har meddelat tingsrätten i rätt tid att boet avsåg att träda in i målet förändrar inte heller bedömningen eftersom boet genom förlikningen rent faktiskt trätt in i rättegången.⁴²

Syftet med regleringen i 3 kap. 10 § KL är att gäldenären ska ha möjlighet att tillföra boet ett högre belopp än vad som bjudits genom förlikningen, vilket är positivt för borgenärerna som får mer utdelning. Eftersom det

⁴⁰ Palmér och Savin, *Konkurslagen. En kommentar*, s. 3:35 f.

⁴¹ Palmér och Savin, *Konkurslagen. En kommentar*, s. 3:35-37 samt prop. 1986/87:90 s. 211 f.

⁴² Svea hovrätt, mål T 819-02

eventuella överskottet ska tillföras konkursboet så har gäldenären själv ofta inte något att vinna på att ställa säkerhet och utföra processen. Undantaget är om processen rör så stora summor att konkursen kan avslutas med ett överskott som då även gäldenären får ta del av.⁴³

⁴³ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 208

4 Fördelning av rättegångskostnader

4.1 Inledning

Huvudregeln i svensk rätt vad gäller fördelning av kostnadsansvar i tvistemål återfinns i 18 kap. 1 § RB. Där sägs att part som tappar mål ska ersätta motpartens rättegångskostnad. Således beror fördelningen av rättegångskostnaderna på målets utgång. Ansvar för motpartens kostnader är strikt, dvs. oberoende av om parten förfarit vårdslöst. Det förutsätts dock att rättegången varit nödvändig och kostnaderna befogade. Undantag från huvudregeln om fördelning av rättegångskostnader finns i vissa speciallagar, som har särskilda bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader.⁴⁴

4.2 Tvistig egendom

Om konkursboet väljer att träda in i rättegång gällande tvistig egendom och därmed övertar gäldenärens talan, gäller beträffande boets skyldighet att svara för rättegångskostnad reglerna i 13 kap. 7 § RB, se 3 kap. 9 § KL. 13 kap. 7 § RB reglerar partsuccession efter överlåtelse av tvisteföremål. Paragrafen skiljer mellan fall där överlåtelsen sker på kändandesidan och där överlåtelsen sker på svarandesidan. Om käranden överlåter tvisteföremålet på annan får den till vilken överlåtelsen sker utan ny stämning överta kärandens talan i målet. Är det däremot svaranden som överlåter sin talan, får den som överlåtelsen sker till endast träda in i målet om käranden ger sitt samtycke. Att tvisteföremålet överläts till annan än den ursprungliga parten kan vara fallet vid exempelvis arv eller testamente. Vid konkurs sker inte en överlåtelse i traditionell mening, men ur processrättslig synvinkel liknar gäldenärens försättande i konkurs i vissa avseenden överlåtelse som sker vid arv och testamente.⁴⁵

I fråga om överlåtarens skyldighet att svara för rättegångskostnad hänvisas i kärandefallet till 18 kap. 10 § RB. Denna bestämmelse stadgar att om någon enligt 13 kap. 7 § RB övertagit kärandens talan så svarar han och den ursprungliga käranden solidariskt för de rättegångskostnader som uppstått innan övertagandet och ensamt för de som uppkommit därefter. Alltså kan inte den ursprungliga käranden befrias från ansvaret för att ersätta redan uppkomna rättegångskostnader genom att överlåta sin talan på någon annan.⁴⁶ Om överlåtelsen sker på svarandesidan har käranden genom sitt samtycke avstått från möjligheten att få ersättning för sina rättegångskostnader av den ursprungliga svaranden.⁴⁷ Den som inträtt i

⁴⁴ Fitger, *Rättegångsbalken*, s. 18:6 f.

⁴⁵ Fitger, *Rättegångsbalken*, s.13:58 c ff.

⁴⁶ Fitger, *Rättegångsbalken*, s. 18:53

⁴⁷ Fitger, *Rättegångsbalken*, s. 13:61 samt 18 kap. 10 § andra stycket RB

svarandens ställe svarar därmed ensam för rättegångskostnader, 18 kap. 10 § andra stycket RB.

Vid bedömningen av när en kostnad ska anses ha uppkommit bör i vissa fall hänsyn tas till tidpunkten för den åtgärd som föranlett kostnaden, och inte till den tidpunkt då kostnaden utgått. Ett exempel på en sådan situation är enligt förarbetena när en svarande påkallat förhör med ett vittne före övertagandet men vittnet hörs först efter övertagandet.⁴⁸

4.3 Tvistig fordran

Om rättegången gäller en tvistig fordran övertar inte konkursboet gäldenärens talan utan inträder i rättegången vid sidan av gäldenären, 3 kap. 9 § andra stycket KL. Då aktualiseras 18 kap. 9 § RB som reglerar ansvaret för rättegångskostnader när flera är ersättningskyldiga vid sidan av varandra i egenskap av medparter. Huvudregeln är att parterna har ett solidariskt betalningsansvar för motparts rättegångskostnader. Detta förutsätter dock att parterna har ”*intagit väsentligen samma ställning till huvudsaken*”, dvs. tillsammans kan anses ha orsakat kostnaderna ifråga. Om en kostnad uppkommit i en viss del av målet som gäller endast en av medparterna, så svarar den parten ensam för kostnaden. Samma sak gäller om en medpart orsakat en särskild kostnad genom sådan vårdslöshet eller försummelse som avses i 18 kap. 6 § RB.⁴⁹

4.4 Ersättningsansvar

Konkursbo som träder in i rättegång har i princip ett fullständigt partsansvar för uppkomna rättegångskostnader.⁵⁰ Detta innebär att boet och gäldenären i princip blir solidariskt ansvariga för motpartens rättegångskostnader oberoende av om de uppkommit innan eller efter boet trätt in i rättegången. Detta har sin förklaring i att när ett mål går vidare till högre rätt så bestäms ersättningsansvaret för motpartens rättegångskostnader, oavsett i vilken instans dessa har uppstått, med hänsyn till utgången i själva saken i högre rätt.⁵¹

Motpartens anspråk på ersättning för sina rättegångskostnader får då karaktären av massafordran.⁵² I regel har motparten då goda möjligheter att få sina anspråk ersatta, eftersom massafordringar ska betalas innan övriga fordringsanspråk. Det är dock enbart rättegångskostnaderna som anses vara massafordran, inte den fordran som processen gäller. Detta beror på att den fordran som processen gäller har uppkommit före konkursen, och det

⁴⁸ NJA Avd. II 1943 s. 237

⁴⁹ Fitger, *Rättegångsbalken*, s.18: 50 ff.

⁵⁰ Fitger, *Rättegångsbalken*, s. 18: 53

⁵¹ NJA 2004 s. 836

⁵² Welamson och Mellqvist, *Konkurs*, s. 127

karakteristiska för en massafordran är att fordran har uppkommit efter konkursbeslutet.⁵³

Om konkursförvaltaren avstår från att träda in i rättegången så kan inte vinnande motpart vända sig till konkursboet med krav på ersättning för rättegångskostnader som massafordran. Rättegångskostnadsersättning före konkursbeslutet utgör en oprioriterad fordran, vilka normalt inte ger någon utdelning. Ersättning för rättegångskostnader som uppstått efter konkursbeslutet kan vinnande motpart överhuvudtaget inte göra gällande mot konkursboet.⁵⁴ Motparten får vända sig mot konkursbolaget med sina ersättningsanspråk. Detta försätter motparten i en svår situation eftersom konkursbolaget saknar tillgångar som kan tas i anspråk för att täcka motpartens rättegångskostnader.⁵⁵ Motparten har därmed väldigt små utsikter för att få sina kostnader ersatta när konkursboet väljer att inte träda in, vilket kan leda till att de får överväga att återkalla sin talan alternativt vända sig till konkursförvaltaren för att försöka få till stånd en förlikning.⁵⁶

4.5 Bakomliggande principer

Att reglerna om fördelningen av parternas kostnadsansvar är utformade som de är bör ses mot bakgrund av ett flertal processrättsliga principer. Dessa är huvudsakligen investeringsprincipen, missbruksprincipen och principen om likabehandling av parter. Principerna står i viss utsträckning i motsatsförhållande till varandra. Investeringsprincipen, som också kallas skördeprincipen, innebär att den som bär kostnaderna för en process också ska få de eventuella vinsterna av processen. Applicerat på konkursbolagsfallet medför det att ett konkursbolag som försätter att driva en process, och därmed riskerar att få betala rättegångskostnader, bör få den tvistiga egendomen vid en eventuell framgång med talan. Egendomen ska således inte tillfalla konkursboet (vilket den inte heller gör enligt gällande rätt).

Missbruksprincipen föreskriver att en part inte ska tillåtas processa mot en motpart om han inte kan betala motpartens rättegångskostnader vid en eventuell förlust, eftersom det ger upphov till missbruk av processmöjligheterna. Denna princip följs emellertid inte i full utsträckning i svensk rätt eftersom även en part med mycket svag ekonomi tillåts starta en rättegång utan att ställa säkerhet för motpartens rättegångskostnader. Detta var fallet i NJA 2000 s. 144 som rörde ett aktiebolag som trätt i likvidation. HD framförde i sina domskäl att ett bolag som trätt i likvidation oftast har förlorat hela sitt aktiekapital vilket medför att en vinnande motpart riskerar att inte få betalt för sina rättegångskostnader. HD ansåg att det var ett ”bekymmer” men att det inte medför att fall där aktiebolag trätt i likvidation bör särregleras. Istället ska huvudregeln gälla, dvs. att det i

⁵³ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 209 samt NJA 2004 s. 836,

⁵⁴ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 206

⁵⁵ NJA 1988 s. 374

⁵⁶ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 206

svensk rätt inte ställs några krav på att den som är part i en rättegång kan ersätta motpartens rättegångskostnader.⁵⁷ Om missbruksprincipen tillämpas strikt på konkursbolagsfallet för det med sig att konkursbolag inte bör ges rätt att överta talan eftersom bolaget inte har tillräckliga tillgångar för att täcka motpartens rättegångskostnader vid en eventuell förlust. Detta ger indirekt upphov till möjligheter till missbruk. Inte heller borde konkursförvaltaren ha möjlighet att låta konkursbolaget driva en process för att sedan överta talan när tvistens utgång är säkrare.⁵⁸

Principen om likabehandling av parter går ut på att de processande parterna ska behandlas lika. Man kan ifrågasätta om inte även denna princip sätts ur spel i konkursbolagsfallet, då en motpart får betala konkursbolagets kostnader vid en eventuell förlust men inte kommer att få någon ersättning för sina rättegångskostnader om de vinner målet.⁵⁹

⁵⁷ NJA 2000 s. 144, s. 147

⁵⁸ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 204 f.

⁵⁹ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 206 f.

5 Personligt betalningsansvar

5.1 Inledning

I tidigare kapitel har vi sett att reglerna i 3 kap. 9 § KL om rättegång vid konkurs, ger konkursbolag rätt att fortsätta att driva en process om konkursboet avstår från att träda in i rättegången. Följden av detta är att konkursboet slipper kostnadsansvar för de rättegångskostnader som uppstår, och som ska ersättas av tappande part i enlighet med reglerna i 18 kap. RB. Istället är det konkursbolaget som ska ersätta dessa kostnader. Eftersom bolaget är insolvent finns emellertid inga tillgångar i bolaget som kan täcka motpartens rättegångskostnadsanspråk. Detta medför att en vinnande motpart inte kan få någon ersättning för sina kostnader av bolaget. Motparten som då försätts i en pressande situation är självklart intresserad av om de kan rikta sina krav på ersättning mot någon annan. I detta kapitel utreds om någon annan, såsom exempelvis bolagets företrädare, aktieägare eller ombud, kan åläggas kostnadsansvar och på vilken grund det i så fall kan ske.

5.2 Vem bör åläggas personligt betalningsansvar?

Ett konkursbolag har aldrig ett eget intresse av att fortsätta en rättegång. Den tillgång som kan vinnas genom en process kommer nämligen inte att stanna kvar i bolaget, utan kommer tillskiftas bolagets ägare, dvs. aktieinnehavarna, alternativt tillfalla dessa när bolaget lösts upp.⁶⁰ Beslutet att fortsätta driva processen har således fattats för konkursbolaget av personer med ett eget intresse av att processen drivs vidare. Skälen till detta kan vara alltifrån att en aktieägare har ett personligt åtagande som påverkas av rättegångens utfall till att man hoppas på att nå en förmånlig uppgörelse med motparten.⁶¹

Det finns flera tänkbara personer som motparten skulle kunna rikta sina krav på ersättning mot. Möjliga alternativ är bolagets företrädare som exempelvis VD och styrelse, bolagets ägare som utgörs av aktieinnehavarna samt juridiska ombud som driver processen. Även eventuella utomstående som har nytta av att processen drivs vidare bör kunna falla in under kretsen av tänkbara personer. Rimligtvis bör ansvaret närmast ligga på den eller de personer som har ett intresse av att rättegången drivs vidare. Man bör då se till vem som har fattat beslutet att driva processen vidare samt vem, eller vilka, som gynnas av beslutet. Vidare sammanhänger frågan om vem som bör bli ersättningsskyldig med frågan om på vilken grund ersättningsskyldighet kan tänkas uppstå.

⁶⁰ Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 240

⁶¹ Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 239

5.2.1 Styrelsen

Styrelsen roll är att företräda bolaget och fatta beslut om bolagets verksamhet och drift. Rimligtvis bör styrelsen ha haft beslutanderätt i ett beslut om att driva en process vidare. Styrelsen har inte direkt något att vinna på att processen drivs vidare, eftersom de till skillnad mot aktieägarna inte kan åtnjuta det som kan vinnas genom processen. Dock innehar i realiteten säkerligen styrelseledamöter i många fall aktier i det bolag de sitter i styrelsen för. Tänker man sig ett ansvar på aktiebolagsrättslig grund, vilket kommer att utvecklas närmare nedan, så är styrelsen den grupp som riskerar att drabbas av betalningsansvar.

En eventuell konsekvens av att styrelseledamöter åläggs personligt betalningsansvar för de rättegångskostnader som ett konkursbolag ådrar sig är att de vid en eventuell tvist rutinmässigt anmäler sitt utträde som följd av att bolaget råkat i konkurs.⁶²

5.2.2 Aktieägarna

Aktieägarna är de som i första hand gynnas av att en process drivs vidare, eftersom det som vinnas normalt kommer att tillföras bolagets ägare. Enligt skördeprincipen bör det som kan vinnas genom en process tillfalla den som betalar rättegångskostnader vid en förlust.⁶³ Därmed borde även de som får det som kan vinnas genom processen stå för rättegångskostnaderna. Den troligaste grunden för ett personligt betalningsansvar för aktieägarna är ansvarsgenombrott. Följden av ansvarsgenombrott är att hela aktieägarkollektivet förklaras solidariskt ansvariga för den förpliktelse som aktiebolaget ådragit sig eftersom ansvarsgenombrott inte kan begränsas till ett fåtal aktieägare. Denna lösning kan ge upphov till oönskade konsekvenser när inte aktieägarkollektivet som helhet fattat beslutet att driva processen vidare. Även en eventuell minoritet som har motsatt sig beslutet att driva processen vidare, men inte kunnat påverka beslutsfattandet, blir därmed ersättningskyldig.

5.2.3 Rättegångsombud

Ett rättegångsombud bör normalt inte kunna åläggas personligt betalningsansvar eftersom han varken har medverkat till beslutet att driva processen vidare eller har något att vinna på att processen drivs vidare. Ett ombud har självklart ett visst intresse av målets utgång på grund av att han vill att sin klient ska vinna, men däremot har ombudet inte ett eget intresse på samma sätt som exempelvis aktieägarkollektivet. Undantaget vore om ombudet arvoderades på ett sätt som gjordes beroende av målets utgång, exempelvis genom ett vinstdelningsavtal. Förutsatt att ombudet arvoderas på vanligt sätt bör han inte kunna åläggas ansvar.⁶⁴ En eventuell möjlighet att

⁶² Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 243

⁶³ Heuman, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, s. 204

⁶⁴ Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 248

ålägga rättegångsombud betalningsansvar genom reglerna i rättegångsbalken kommer att utredas närmare nedan.

5.2.4 Utomstående

Även en utomstående kan tänkas bära ett visst ansvar för de kostnader som uppstått om personen ifråga haft ett eget intresse av målets utgång genom exempelvis förekomsten av ett vinstdelningsavtal.⁶⁵ Dock bör det inte finnas någon grund på vilken en utomstående kan tänkas bli betalningsansvarig. Undantaget är om man tänker sig en konstruktion där personerna bakom beslutet att driva processen vidare konstituerar ett enkelt bolag, se kap. 5.2.5. Om rättegången överlåts på en utomstående ansvarar han för eventuella rättegångskostnader enligt reglerna om partsuccession.

5.2.5 Ansvariga konstituerar ett enkelt bolag

Söderlund förespråkar en modell där ansvaret för uppkomna rättegångskostnader ligger på den intressekrets som i realiteten drivit konkursbolagets talan, oavsett deras position eller roll. Dessa personer bör konstituera ett enkelt bolag, och svara solidariskt. Att hänsyn tas till de verkliga bakomliggande förhållandena har fördelen att mer materiellt riktiga beslut fås, än vid exempelvis ansvarsgenombrott där hela aktieägarekretsen blir betalningsskyldig.⁶⁶ Varianten där de drivande personerna konstituerar ett enkelt bolag bör dock leda till betydande rättsosäkerhet eftersom det är svårt att förutse vilka personer som kommer att bära ansvar. Det kan även ifrågasättas om det är praktiskt genomförbart.

5.2.6 Sammanfattning

Det finns ett flertal tänkbara personer som motparten kan rikta sina krav mot. Vem ansvaret närmast bör ligga på är dock svårt att avgöra. Vem som har fattat beslutet att föra processen vidare samt vem som har något att vinna på att processen drivs vidare bör beaktas i det specifika fallet. Frågan om vem som kan tänkas göras ansvarig för konkursbolagets rättegångskostnader hänger dessutom samman med frågan om på vilken grund ett personligt betalningsansvar hävdas. En fara med att ålägga en viss grupp betalningsansvar är att det finns en överhängande risk att även personer som inte har varit med i beslutsfattandet drabbas av ansvar.

5.3 Betalningsansvar genom ansvarsgenombrott

Ett av aktiebolagets främsta kännetecken som tidigare sagts är det begränsade aktieägaransvaret. Det begränsade aktieägaransvaret innebär att delägarna i ett aktiebolag inte har något personligt ansvar för bolagets

⁶⁵ Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 244

⁶⁶ Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 248

förpliktelser, 1 kap. 3 § ABL. Aktiebolagsformen skiljer sig på så sätt från andra bolagsformer, exempelvis handelsbolaget. Det begränsade aktieägaransvaret är emellertid inte undantagslöst utan i vissa fall kan personligt betalningsansvar åläggas styrelseledamöter eller aktieägare.⁶⁷

I ABL finns regler om personligt betalningsansvar för styrelseledamot som inte vidtar de åtgärder som lagen föreskriver vid kapitalbrist, 25 kap. 18 § ABL. Personligt betalningsansvar kan även aktualiseras för aktieägare i samband med likvidationsskyldighet på grund av kapitalbrist, 25 kap. 19 § ABL. I vissa fall kan aktieägare eller styrelseledamot och andra företrädare för bolaget bli personligt betalningsansvariga på en rättslig grund utanför aktiebolagsrätten. Detta är bland annat fallet när företrädare för bolaget har visat försumlighet vid hantering av skatter och avgifter, 12 kap. 6 § skattebetalningslag (1997:483), (SBL). Ett annat av dessa specialfall återfinns i 8 kap. 12 § årsredovisningslag (1995:1554), (ÅRL), som reglerar personligt betalningsansvar för VD och styrelsens ledamöter när inskickandet av bolagets årsredovisning blivit kraftigt fördröjt. Det är under lagförslag att införa betalningsansvar för moderbolag för miljöskador som deras verksamhetsutövande dotterbolag orsakat men dotterbolaget inte själv kan betala på grund av obestånd.⁶⁸

Förutom de lagstiftade fallen av personligt betalningsansvar har det i praxis förekommit ett fåtal fall där HD utan uttryckligt lagstöd ålagt aktieägare ett generellt ansvar för bolagets förpliktelser. När aktieägare åläggs ett personligt betalningsansvar utan lagstöd så kallas det ansvarsgenombrott. Bakgrunden till dessa avgöranden är att även om aktieägare ska kunna bedriva riskfylld verksamhet i aktiebolagsform utan att bli personligt betalningsansvariga så ska inte de aktiebolagsrättsliga reglerna ge skydd åt manipulationer av olika slag.⁶⁹ Att genom lag införa en generell bestämmelse om ansvarsgenombrott har varit uppe till diskussion men ännu inte blivit verklighet.⁷⁰

5.3.1 NJA 1947 s. 647

Ett av de mest kända fallen där ansvarsgenombrott har förekommit är NJA 1947 s. 647. Fallet rörde frågan om aktieägarna i ett aktiebolag som ägde en damm kunde åläggas personligt betalningsansvar för skador som uppkommit genom åtgärder för dammens skötsel och underhåll. Den skadelidande stod inte i kontraktsförhållande med dammbolaget utan det rörde sig om ett utomobligatoriskt skadestånd. HD ansåg att aktieägarna skulle stå för de uppkomna skadorna och nämnde särskilt att ett av skälen till att personligt betalningsansvar dömdes ut var att aktiebolaget haft ett lågt aktiekapital samt inte utövat någon självständig verksamhet.⁷¹

⁶⁷ Prop. 2004/05:85 s. 206

⁶⁸ SOU 2001:1 samt Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 332 f.

⁶⁹ Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 334

⁷⁰ SOU 1987:59

⁷¹ NJA 1947 s. 647, s. 5

5.3.2 Kriterier för ansvarsgenombrott

Utifrån studier av praxis bör vissa kriterier kunna ställas upp för att ansvarsgenombrott ska kunna aktualiseras.⁷² Eftersom ansvarsgenombrott inte förekommit i särskilt många fall ska dessa kriterier dock användas med viss försiktighet. Generellt sett så ska det röra sig om ett aktiebolag med ett mycket begränsat antal delägare. Verksamheten ska anses vara osjälvständig i förhållande till delägarnas verksamhet. Syftet med bolaget ska snarare vara att tillgodose delägarnas direkta intressen än att uppnå vinst inom bolaget. Verksamheten ska vara underkapitaliserad i förhållande till storleken av de fordringsanspråk som kan komma att uppstå.⁷³ Underkapitalisering är en nödvändig men inte i sig tillräcklig förutsättning för ansvarsgenombrott.⁷⁴ Eventuellt föreligger även ett illojalitetskrav som medför att det även ska röra sig om ett förhållande som framstår som klart otillbörligt mot fordringsägarna. Aktieägarna ska på ett eller annat otillbörligt sätt ha missbrukat aktiebolagsformen.

Står den som hävdar ansvarsgenombrott i kontraktsförhållande med aktiebolaget så minskar möjligheterna att hävda ansvarsgenombrott. Anledningen till detta är att man då anses ha större möjlighet att bedöma sin motparts ekonomiska förutsättningar och det därmed är skäligen att man själv får bära risken för en eventuell felbedömning.⁷⁵

Frågan om betydelsen av ett kontraktsförhållande parterna emellan prövades i NJA 1992 s. 375. I fallet hävdade en bank att en kommun skulle hållas ansvarig för ett bolags lån hos banken enligt principerna om ansvarsgenombrott. Bolagets majoritetsägare var en kommunal stiftelse. Domstolen ansåg att banken inte kunde få betalt för sin fordran genom reglerna om ansvarsgenombrott i och med att banken hela tiden varit väl medveten om de faktorer som de åberopat till stöd för sitt påstående om ansvarsgenombrott. Banken hade i det närmaste haft full insyn i bolagets ekonomiska angelägenheter och dessutom genom sin roll som kreditgivare haft möjlighet att ställa krav på säkerheter och garantier.⁷⁶

Eventuellt spelar medvetenheten om motpartens ekonomiska förhållanden större roll än den faktiska kontraktsrelationen mellan parterna. Sandström hävdar att ansvarsgenombrott även borde kunna göras gällande när parterna var i kontraktsförhållande med varandra, förutsatt att parten var i god tro rörande motpartens ekonomiska ställning.⁷⁷

Enligt Söderlund borde det trots frånvaron av lagstiftning och omfattande praxis vara möjligt att åberopa allmänna rättsgrundsatser rörande ansvarsgenombrott mot en aktieägarkrets som drivit en rättegång i ett

⁷² SOU 1987: 59 s. 55 ff.

⁷³ Moberg, "Festskrift till Per Olof Bolding", s. 312

⁷⁴ NJA 1999 s. 375, s. 396

⁷⁵ NJA 1992 s. 375

⁷⁶ NJA 1992 s. 375, s. 397

⁷⁷ Sandström, *Svensk aktiebolagsrätt*, s. 335

konkursbolags namn och är ersättningskyldiga gentemot motparten för dess rättegångskostnader.⁷⁸ Om konkursbolagets motpart vill hävda ersättningsansvar genom ansvarsgenombrott så får motparten väcka en ny talan. Han kan alltså inte vända sig mot konkursbolagets ställföreträdare med krav på ersättning för uppkomna rättegångskostnader i den rättegång där bolaget är part.⁷⁹

5.3.3 Mål T 1746/95

5.3.3.1 Bakgrund

Mellan KFP International AB (KFP) och Restaurangprodukter i Tyresö AB (bolaget) fanns ett avtal. Bolaget påstod att KFP brutit mot avtalet och att bolaget var berättigat skadestånd. Skiljeförfarande inleddes och bolaget gick därefter i konkurs. Konkursboet valde att inte inträda i skiljemannaförfarandet mot att boet fick en ersättning av konkursbolaget med 50 000 kr samt en tredjedel av den eventuella vinst som konkursbolaget skulle kunna tilldömas i rättegången. Ersättningen utgavs av bolagets ägare, Jan Lindh.

Bolaget förlorade talan och förpliktades att ersätta KFP:s rättegångskostnader, som uppgick till 375 000 kr, samt att svara för skiljemännens ersättning. KFP hade som förskott utgett 250 000 kr till skiljemännen.

5.3.3.2 Yrkande samt grunder

KFP vände sig sedermera till Stockholms tingsrätt och yrkade att företrädare för bolaget samt bolagets ombud i skiljedomsprocessen skulle förpliktas att utge ersättning till KFP för dess rättegångskostnader. KFP åberopade fyra alternativa grunder till stöd för sin talan. Den första grunden var regleringen i 13 kap. 2 § i gamla ABL (motsvarande regler återfinns i 25 kap. ABL) om medansvar för styrelse och aktieägare för uppkomna förpliktelser när bolaget drivits vidare trots kapitalbrist. Den andra grunden var att styrelsen skulle anses ansvariga för rättegångskostnaderna enligt allmänna rättsgrundssatser då de agerat utanför sitt kompetensområde när de drivit processen. Den tredje grunden var allmänna rättsgrundssatser genom analogi av lagrum i ABL och KL. Den fjärde, och sista, grunden var att styrelseledamöterna, varav en även var aktieägare, skulle hållas ansvariga enligt reglerna om ansvarsgenombrott. De tre första grunderna avvisades redan av tingsrätten som ej tillämpliga i fallet. Endast den fjärde grunden, den om ansvarsgenombrott, kommer här att utvecklas närmare.

KFP hävdade att förutsättningarna för ansvarsgenombrott var uppfyllda då bolaget var underkapitaliserat, osjälvständigt och saknade eget affärsintresse. Bolaget drev inte vidare processen mot KFP av eget intresse utan för Lindhs räkning. KFP ansåg att förfarandet torde anses otillbörligt

⁷⁸ Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 240

⁷⁹ Heuman, "Kan aktieägare i ett konkursbolag åtkomma bolagets tvistiga tillgångar med förvaltarens medgivande?", s. 284 samt NJA 1981 s. 869

då Lindh enbart skjutit till medel för att kunna driva processen, men inte för att täcka motpartens rättegångskostnader. Därtill menade KFP att det faktum att konkursförvaltaren avstått från att driva processen talade för otillbörlighet i förfarandet.⁸⁰

Företrädarna för konkursbolaget invände att inget personligt ansvar uppkommit enligt reglerna om ansvarsgenombrott. De hävdade att det inte förelåg någon vårdslöshet från styrelseledamöternas sida. Dessutom hade konkursboet ett eget intresse av processen då de hade rätt till en tredjedel av vinsten genom det vinstdelningsavtal som träffats mellan bolaget och boet.

5.3.3.3 Tingsrättens dom

Tingsrätten konstaterade i sina domskäl att konkursbolaget drivit en skiljeprocess för konkursbolagets räkning, även om konkursbolaget själv inte hade något att vinna på att processen drevs. Processens enda syfte var att tillföra en av ställföreträdarna som även var aktieägare och till viss del även konkursboet, det belopp som beräknades inflyta genom processen. När konkursbolaget förlorat processen kunde motparten inte erhålla ersättning för sina rättegångskostnader från konkursbolaget.

Angående frågan om ansvarsgenombrott konstaterade tingsrätten att konkursbolaget var uppenbart underkapitaliserat då det på grund av konkursen inte fanns några tillgångar i bolaget. De medel som direkt behövdes för skiljeprocessen tillskötts av en aktieägare men var till omfattningen inte tillräckliga för att täcka bolagets förpliktelser vid en eventuell förlust. Även osjälvständigheten var enligt tingsrätten uppenbar. Eftersom det huvudsakliga syftet med processen var att bereda ställföreträdaren, tillika aktieägaren, vinst så saknades ett affärsmässigt syfte. Genom att svaranden på detta sätt missbrukat aktiebolagsformen på en borgenärs bekostnad ansågs förutsättningarna för ansvarsgenombrott vara uppfyllda och kärandens talan bifölls i sin helhet.

5.3.3.4 Hovrättens dom

Ställföreträdarna överklagade tingsrättens dom. Hovrätten fastställde att frågan om ansvarsgenombrott måste ses mot bakgrund av att det begränsade aktieägaransvaret som är en av aktiebolagsrättens grundregler. Därmed bör stor försiktighet iaktas när det gäller att ålägga personligt betalningsansvar för bolagsföreträdare utan stöd i lag. En sådan försiktighet präglar också de fall där ansvarsgenombrott förekommit i HD:s praxis. Det var enligt hovrättens mening inte möjligt att från denna praxis dra några för målet ifråga giltiga generella slutsatser om när ett ansvarsgenombrott kan anses möjligt. Ett grundläggande krav för ansvarsgenombrott synes dock vara att den juridiska personens verksamhet drivits på ett, i förhållande till borgenärerna, otillbörligt sätt.

I målet hade inga påståenden gjorts om att den egentliga verksamheten i bolaget före konkursen skulle ha drivits på ett oseriöst och eller otillbörligt

⁸⁰ Mål nr T 6-426-94 s. 6

sätt. Det otillbörliga som påstods ha inträffat var att bolagsföreträdarna sedan konkurs inträffat, med bolaget som täckmantel, drivit en process som var främmande i förhållande till bolagets egentliga verksamhet för att undgå personliga kostnadsrisker i processen. Dock framstod inte processen som utsiktslös från konkursbolagets sida och det yrkande som framställdes i skiljeprocessen grundade sig på ett under bolagets tidigare verksamhet ingånget avtal. Inget annat hade påståtts än att detta avtal var affärsmässigt korrekt.

Hovrätten fastställde att bolagsföreträdarnas agerande inte drabbat någon annan än KFP. KFP måste rimligen vid skiljeförfarandets inledande ha känt till, eller i vart fall starkt misstänkt, att konkursbolagets betalningsförmåga var bristfällig. Risker att vid vinst i skiljeprocessen gå miste om betalning för sina rättegångskostnader måste därmed ha framstått som antagliga för KFP. Hovrätten pekade även på att inget egentligt borgenärsförhållande förelegat mellan KFP och konkursbolaget. Därmed uppfylldes inte ett av kriterierna för att ansvarsgenombrott ska aktualiseras, nämligen att företrädarna för bolaget agerat otillbörligt i förhållande till bolagets borgenärer.

Sammanfattningsvis konstaterade hovrätten att förutsättningar för ansvarsgenombrott, mot bakgrund av de fall som förekommit i praxis, inte förelåg. Domstolen ansåg även att det med hänsyn till betydelsen av det begränsade aktieägaransvaret inte heller bör komma i fråga att utvidga möjligheten till ansvarsgenombrott utan lagstöd. Avgörandet överklagades till HD som inte meddelade prövningstillstånd.

5.4 Betalningsansvar enligt ABL

En annan variant som lyfts fram i doktrin är att personligt betalningsansvar eventuellt kan uppkomma jämte grunderna för reglerna i 25 kap. ABL (tidigare 13 kap. 2 § Aktiebolagslag (1975:1385)).⁸¹ Reglerna i detta kapitel syftar till att se till att aktiebolaget ska avvecklas innan det hamnar i allvarliga betalningssvårigheter. Kapitalbrist kan i vissa fall utlösa tvångslikvidation och reglerna medför då en aktivitetsplikt främst för bolagets styrelse som bland annat ska tillse att en kontrollbalansräkning upprättas, 25 kap. 13 § ABL. Om de inte gör som lagen föreskriver kan de drabbas av personligt betalningsansvar genom reglerna om medansvar i 25 kap. 18 § ABL för bolagsförpliktelser som uppkommer efter tidpunkten för ledamotens passivitet.

Att man skulle kunna rikta krav mot bolagsföreträdare med hänvisning till grunderna för 25 kap. 13 § ABL lyfts fram av Lindskog.⁸² Resonemanget kritiserar dock av Söderlund som anser att det är konstigt att laborera med begreppet likvidationsplikt, eftersom ett konkursbolag är insolvent och

⁸¹ <http://www.westlaw.se/DocXMLApp/DocXML?lan=se&SysDate=20081215¬etype=DEF&vid=148-1-2005&cid=9116532> 2008-12-15

⁸² Lindskog, *Aktiebolagslagen. 12:e och 13:e kapitlet. Kapitalskydd och likvidation*, s. 249

lagen ändå tillerkänner bolaget ett fortsatt liv.⁸³ Detta bekräftas av Svea hovrätts beslut 1997-11-14, mål T 1746/95, där kärandens yrkande att företrädarna för ett konkursbolag skulle bli personligt betalningsansvariga för uppkomna rättegångskostnader med hänvisning till 13 kap. 2 § ABL avfärdades. Domstolen ansåg att grunden inte kunde tillämpas i det nämnda fallet eftersom att regleringen i lagrummet tar sikte på en helt annan situation, den när likvidationsplikt föreligger.

5.5 Betalningsansvar enligt RB

Möjligheten att ålägga ställföreträdare betalningsansvar enligt reglerna om oskicklig processföring uppmärksammades av HD i NJA 1981 s. 869. Målet handlande om huruvida ställföreträdaren för ett aktiebolag, Åke N., kunde åläggas personligt betalningsansvar för motpartens rättegångskostnader.

HD konstaterade i sina domskäl att Åke N. drev bolagets talan i egenskap av ställföreträdare för bolaget. Han kunde därmed inte lagligen i den egenskapen åläggas något betalningsansvar för uppkomna rättegångskostnader då det inte var fråga om fall som avses 18 kap. 7 § RB. Därigenom öppnade HD upp för möjligheten att det, åtminstone i teorin, går att ålägga ställföreträdare för konkursbolag ett betalningsansvar för motpartens rättegångskostnader om förutsättningarna i 18 kap. 7 § RB är uppfyllda.

5.5.1 18 kap. 7 § RB

Om part i en process är skyldig att utge ersättning för rättegångskostnader enligt 18 kap. RB kan enligt 18 kap. 7 § RB ett solidariskt kostnadsansvar uppstå för partens ställföreträdare eller ombud i vissa särskilda situationer. De situationer då företrädare eller ombud kan bli solidariskt ansvariga för rättegångskostnaderna är när de genom sådan åtgärd som avses i 18 kap. 3 § första stycket RB, eller genom sådan vårdslöshet eller försummelse som avses i 18 kap. 6 § RB, bidragit till kostnadernas uppkomst. I och med att ansvaret är solidariskt så får part alltid själv ansvara för en försumlig processföring som hans företrädare eller ombud har gjort sig skyldig till. Dock blir företrädaren eller ombudet som uppträtt jämte parten ansvarig för den merkostnad som försummelsen orsakat. Advokat bör ansvara endast för uppenbara fel i den juridiska bedömningen. Bestämmelsen kan tillämpas även utan något yrkande från part. Rätten kan således ta upp frågan om företrädarens, eller motparts, ersättningsskyldighet på eget initiativ. Om motparten framställer ett kostnadsyrkande så kan det aldrig riktas enbart mot motpartens företrädare, utan måste riktas mot motparten och dess företrädare.⁸⁴

⁸³ Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?", s. 242

⁸⁴ Fitger, *Rättegångsbalken*, s. 18:34

5.5.2 18 kap. 3 § RB samt 18 kap. 6 § RB

18 kap. 7 § RB hänvisar till 18 kap. 3 § första stycket samt 18 kap. 6 § RB. Båda lagrummen behandlar situationer när part på ett eller annats sätt ägnat sig åt försumlig processföring. 18 kap. 3 § RB behandlar så kallade onödiga rättegångar då den vinnande parten gjort sig skyldig till fel eller försummelse av något slag med avseende på processen som sådan.⁸⁵ Lagrummet är såtillvida inte tillämpligt i konkursbolagsfallet, eftersom problemet i konkursbolagsfallet inte är att en vinnande part inlett en onödig rättegång, utan snarare att en part tillåts att fortsätta att driva en rättegång utan att ha kunna ersätta motpartens rättegångskostnader vid en eventuell förlust.

I 18 kap. 6 § RB står att ”*part som genom att utebli från rätten, eller inte iakttä föreläggande som rätten meddelat, eller genom påstående eller invändning som han insett eller bort inse sakna fog, eller genom annan vårdslöshet eller försummelse orsakat uppskov i målet eller vållat kostnad för motparten, är skyldig att ersätta sådan kostnad*”. Part är skyldig att ersätta sådan kostnad oberoende av hur rättegångskostnaderna i övrigt fördelas. För ansvar enligt regeln ska således part ha orsakat kostnad för motpart genom vårdslöshet eller försummelse i rättegången. Regeln riktar sig mot parts beteende under rättegången och syftar till att främja ett snabbt förfarande. En förutsättning för ansvar är att den försumliga processföringen kan tillräknas parten. Har parten en giltig ursäkt, såsom exempelvis laga förfall vid frånvaro, så utgår ingen ersättning.⁸⁶ Exempel på sådan försummelse som åsyftas i bestämmelsen är att part uteblir från förhandling, eller inte följer rättsens föreläggande om att lägga fram skriftlig handling eller föremål som utgör bevis. Ett annat exempel är att part framställer invändningar eller påstående som han inser eller bort inser saknar fog.⁸⁷

5.5.3 Sammanfattning

Företrädare för part kan åläggas att utge ersättning för motparts rättegångskostnader enligt 18 kap. 6 § RB vid försumlig processföring. Emellertid kan man fråga sig om en företrädare för ett bolag gör sig skyldig till sådan försumlighet som avses i lagen när de driver en process i full insikt om att huvudmannen inte kommer att kunna infria en eventuell betalningsskyldighet. Snarast verkar det vara försumlighet i själva processen som avses. Att HD tagit upp just 18 kap. 7 § RB, som hänvisar till 18 kap. 6 § RB, i NJA 1981 s. 869 är möjligtvis enbart ett exempel på en situation när företrädare för part kan tänkas bli ersättningskyldig i allmänhet och inte just i konkursbolagsfallet.

⁸⁵ Fitger, *Rättegångsbalken*, s. 18:11

⁸⁶ Fitger, *Rättegångsbalken*, s.18:33 f.

⁸⁷ NJA II 1943 s. 232

6 Alternativ till betalningsansvar

6.1 Inledning

Förutom möjligheten att ålägga styrelse/aktieägare personligt betalningsansvar har alternativa konstruktioner som leder till att konkursbolagets motpart får ersättning för sina rättegångskostnader lyfts fram i doktrin. Att en konkursgäldenär åläggs att hos domstol ställa säkerhet för svarandens rättegångskostnader samt att jämföra konkursbolagsfallet med ett bulvanförhållande är sådana alternativa lösningar som framhållits. En annan variant är att man ålägger konkursförvaltaren ett större ansvar genom att utöka möjligheterna till att återinträda. Samtliga dessa alternativa lösningar kommer att behandlas nedan.

6.2 Säkerhet

Ett alternativ till personligt betalningsansvar som framhålls av Lehrberg vad gäller upplösta aktiebolag är att käranden åläggs att hos domstolen ställa säkerhet för svarandens rättegångskostnader.⁸⁸ Att detta resonemang gällande upplösta bolag bör kunna tillämpas vad gäller konkursbolag framstår som sannolikt då problematiken är densamma. Enligt Lehrberg bör man kunna utforma ett ansvar för att ställa säkerhet liknande det som åläggs utländska käranden i lagen (1980:307) om skyldighet för utländska käranden att ställa säkerhet för rättegångskostnader, (SUK). Enligt lagen ska en utländsk medborgare som inte är bosatt i landet eller en utländsk juridisk person som väcker talan mot svensk medborgare eller svensk juridisk person vid svensk domstol ställa säkerhet för de rättegångskostnader som han kan bli skyldig att betala om svaranden yrkar det, 1 § SUK. Säkerheten ska inte enbart avse rättegångskostnaderna i tingsrätt utan även i högre rätt om målet överklagas. Säkerhet ska utgöras av pant eller borgen, 3 § SUK. Ställs inte säkerhet som godkänns av svaranden eller domstolen så ska talan avvisas, 4 § SUK. Utländska medborgare som har hemvist i EU jämföras med svenska medborgare enligt 1 § SUK, vilket innebär att de inte behöver ställa säkerhet. Denna regel infördes 1997 för att lagen inte ska strida emot EG-rättens diskrimineringsförbud.⁸⁹

Förslaget om att ålägga konkursbolag ställa säkerhet kritiserar emellertid av både Heuman och Söderlund för de betydande svårigheter som en sådan bestämmelse skulle medföra.⁹⁰ Förslaget kritiserar även för att avsaknaden

⁸⁸ Lehrberg, *I aktiebolagens skymningsland*, s. 210

⁸⁹ Prop. 1996/97:159

⁹⁰ Heuman, "Kan aktieägare i ett konkursbolag åtkomma bolagets tvistiga tillgångar med förvaltarens medgivande?", s. 284 samt Söderlund, "Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader", s. 240 f.

av rättspolitiska skäl som motiverar att svarande i rättegång med konkursbolag särbehandlas på så sätt att de i rättegångskostnadshänseende ställs i bättre ställning än vid rättegång där käranden är en vanlig gäldenär. Dessutom uppstår frågan vem som ska ställa denna säkerhet då konkursbolaget saknar tillgångar.⁹¹ Om ingen utomstående ställer säkerhet och lagen utformas som SUK medför det att konkursbolags talan i regel avvisas.

6.3 Bulvanskap

Konkursbolaget kan även jämföras med en bulvan. Söderlund anser att förhållandena är likartade då konkursbolaget är ett viljelöst redskap som utnyttjas för att den som står bakom beslutet att driva rättegången vidare ska slippa ekonomiskt ansvar. Därmed borde de rättsgrundsatser som utvecklats ifråga om bulvanskap som partsbindningsmedel även kunna användas i konkursbolagsfallet. Dock föreligger stora skillnader mellan fallen eftersom till skillnad från bulvanskap så är företrädarna för aktiebolaget kända för motparten och intar ingen mellanmansställning. Bulvanskap används oftast i situationer då huvudmannen vill dölja sin identitet. En annan sak som talar emot att man jämför konkursbolagsfallet med ett bulvanförhållande är att den grundläggande idén med aktiebolag är just det begränsade aktieägaransvaret vilket medför att det slutliga kostnadsansvaret normalt ska bäras av aktiebolaget.⁹²

6.4 Återinträde

Som tidigare har utretts konstaterades i NJA 1996 s. 46 att en konkursförvaltare kan återkalla sin förklaring att det avstår från att träda in i rättegång, se kapitel 3.3.2. Heuman, som kommenterar fallet i artikeln *"Verkningar av medgivanden och vitsordanden som bygger på felaktiga förutsättningar"*, konstaterar att domskälen saknar en studie av rättekostnadsfrågorna. HD kom i fallet fram till slutsatsen att återinträde ska tillåtas på grund av att det inte förelåg skäl som motiverade ett avsteg från den huvudregel som gäller beträffande processhandlingar i allmänhet. Ett annat skäl för denna slutsats, som HD inte beaktat, är frågan om ansvar för rättegångskostnader.

Heuman pekar här på den, för konkursbolagets motpart, ofördelaktiga situation som uppstår i rättegångskostnadshänseende när konkursboet avstår från att överta gäldenärens talan. I och med att konkursbolaget då får ersättning för sina rättegångskostnader om de vinner processen medan motparten inte kommer få någon ersättning vid en eventuell framgång med sin talan, skapas en nästan *"utpressningsliknande situation"*. Då vore det en fördel för motparten om det klargjordes för konkursbolaget att de har små utsikter att få behålla vad som kan vinnas genom en process genom att

⁹¹ Söderlund, *"Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?"*, s. 241.

⁹² Söderlund, *"Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?"*, s. 245 f.

konkursförvaltaren har möjlighet att återta sin avståendeförklaring och inträda i ett senare skede av processen om det verkar troligt att konkursbolaget kommer att vinna talan. Genom att konkursbolaget då görs medveten om att de har små framgångar att vinna något genom processen borde dess processbenägenhet minska. Dock kan det vara svårt att avgöra möjligheterna att nå framgång med talan när processen är i första instans. Det är först när tingsrätten meddelat sin dom som förvaltaren med större sannolikhet kan avgöra möjligheten att nå framgång med talan. Rätt att återkalla en avståendeförklaring ges enbart i samma instans som förklaring getts. Detta medför att möjligheten för konkursförvaltaren att återinträda inte är ett tillräckligt effektivt medel för att avhålla konkursbolag från att driva rättegångar som de skulle ha avstått från att driva om bolaget haft ett fullt kostnadsansvar.⁹³

⁹³ Heuman, ”Verkningar av medgivanden och vitsordanden som bygger på felaktiga förutsättningar”, s. 30

7 Tillgångar som tilldöms konkursbolaget

7.1 Inledning

Tidigare kapitel har utrett gällande reglering av konkursbolags talerätt med fokus på vad som händer om konkursbolaget fortsätter att driva en process och därefter förlorar rättegången. I detta kapitel ska utredas vad som händer om konkursbolaget vinner rättegången och möjligheterna för konkursborgenär att komma åt de tillgångar som tilldöms bolaget.

7.2 Utmätning

Ett avstående från konkursförvaltaren att träda in i rättegång medför att egendomen som talan avser inte längre anses tillhöra konkursboet. Därmed kan inte konkursborgenär vända sig mot konkursbolaget och begära utdelning av det som konkursbolaget vunnit genom en process. Inte heller kan konkursborgenär begära utmätning av tillgångarna enligt 3 kap. 9 § KL. Utmätningförbudet gäller dock enbart under konkursen. Om lagrummet tolkas e contrario så medför det att det är möjligt att utmäta egendomen när konkursen väl avslutats. Dock kan en utmätning efter konkursens avslutande endast göras av borgenär med exekutionstitel. Borgenär utan sådan bör inte kunna väcka talan mot ett konkursbolag, eftersom det saknar rättskapacitet.⁹⁴ En exekutionstitel kan införskaffas på flera olika sätt, exempelvis genom att man vänder sig till domstol och får ett domstolsavgörande eller att man vänder sig till Kronofogdemyndigheten och ansöker om betalningsföreläggande, enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande.

7.3 Konkursbolag i konkurs

Borgenär som saknar exekutionstitel kan försöka komma åt tillgångarna genom att borgenären får konkursbolaget försatt i konkurs. Det står dock inte klart om det är möjligt att försätta ett konkursbolag i konkurs. Lehrberg anser att det borde vara möjligt med stöd av praxis, vilket bestrids av Heuman. En begäran om att konkursbolaget ska gå i konkurs måste i vilket fall som helst framställas innan konkursen avslutas. Detta på grund av att konkursens avslutande normalt medför att bolaget upplöses och då som huvudregel saknar partshabilitet.⁹⁵

⁹⁴ Heuman, ”Kan aktieägare i ett konkursbolag åtkomma bolagets tvistiga tillgångar med förvaltarens medgivande?”, s. 280

⁹⁵ Heuman, ”Kan aktieägare i ett konkursbolag åtkomma bolagets tvistiga tillgångar med förvaltarens medgivande?”, s. 280 ff. samt Lehrberg, *I aktiebolagens skymningsland*, s. 255

7.4 Likvidation

Att överskott uppstår i konkursbolaget genom att tillgångar tillförs genom rättegång innebär inte att även konkursen avslutas med överskott. Därför är det inte nödvändigt med en efterföljande likvidation enligt reglerna i 25 kap. 51 § ABL.⁹⁶ Däremot ska enligt reglerna i 25 kap. 50 § ABL allmän domstol på begäran av den som berörs besluta om likvidation om det efter konkursens avslutande finns tillgångar som inte omfattas av konkursen. Enligt förarbetena avses just situationen när bolaget vinner en rättegång som konkursboet har valt att inte träda in i. Att ett likvidationsförfarande kan inledas i dessa situationer motiveras bland annat av att situationen bär stora likheter med den som föreligger vid en överskottskonkurs.⁹⁷

⁹⁶ Söderlund, ”Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader”, s. 247 f.

⁹⁷ Prop 2000/01:150, s. 62

8 Analys

8.1 Utformning av rättslig reglering

Reglerna om rättegång i konkurs är utformade så att ett konkursbo har rätt att träda in som part i en process som påbörjats innan konkursutbrottet. Detta är en rätt, inte en skyldighet, och avstår konkursboet från att träda in får konkursbolaget och dess motpart fortsätta processen. Om konkursboet avstår från att träda in i processen så slipper de kostnadsansvar för de rättegångskostnader som uppstår och ska ersättas av förlorande part. Rättegångskostnader som uppstått innan konkursutbrottet utgör en oprioriterad fordran och kostnaderna som uppstår efteråt har konkursboet överhuvudtaget inget ansvar för. Om konkursbolaget, efter att konkursboet avstått från att träda in, väljer att fortsätta processen ska bolaget ersätta motpartens rättegångskostnader. Motparten försätts då i en ofördelaktig situation eftersom konkursbolaget inte har några tillgångar som kan användas för att ersätta motpartens rättegångskostnader. En följd av detta är att konkursbolagets motpart kan tvingas att överväga att återkalla sin talan alternativt söka ingå en mindre förmånlig förlikning, vilket ska illustreras i kap. 8.2.

Gällande regler ger konkursbolag en möjlighet att driva rättegångar utan möjlighet att ersätta motpartens rättegångskostnader. Processen drivs då på motpartens risk, vilket torde medföra att konkursbolag används för att driva processer som inte skulle ha drivits, om de burit ett fullt och normalt kostnadsansvar. Detta går emot missbruksprincipen, som föreskriver att en part inte ska tillåtas processa mot en motpart om han inte kan betala motpartens rättegångskostnader vid en eventuell förlust, eftersom det ger upphov till missbruk av processmöjligheterna. Även principen om likabehandling åsidosätts när konkursbolag har rätt att fortsätta en rättegång utan att bolaget har någon möjlighet att ersätta motparts rättegångskostnader vid en eventuell förlust. Sammantaget medför detta att en obalans uppstår i processen.

Rättegångskostnaderna bör istället bäras av den grupp som orsakar dem, dvs. den eller de personer som har ett intresse av att rättegången drivs vidare. På grund av att konkursbolaget istället får bära kostnaderna, internaliseras inte dessa kostnader. Detta leder till att kostnaderna inte beaktas av den eller de personer som fattar beslutet att driva processen vidare vilket leder till att de, ur samhällsekonomisk synpunkt, fattar felaktiga beslut. Med andra ord leder beslutet att driva processen vidare till en kostnad, men eftersom kostnaden bärs av annan part, så beaktas den inte vid beslutsfattandet. Kostnaden utgör en så kallad extern kostnad. Gruppen som fattar beslutet att fortsätta processen, beaktar inte dessa kostnader vid beslutsfattandet. Därmed finns inga ekonomiska incitament som kan förmå gruppen som fattar beslutet om huruvida processen ska drivas vidare från att avstå från att driva rättegångar med små möjligheter till framgång.

Frånvaron av kostnadsansvar borde därmed medföra att ett antal processer drivs vidare, som inte skulle ha drivits vidare om konkursbolaget bar ett fullt kostnadsansvar. Detta är inte önskvärdt ut en processekonomisk synpunkt eftersom det medför en onödig belastning för domstolsväsendet. I många fall hindras säkerligen detta av att konkursbolag har svårt att slutföra sin talan om processen drar ut på tiden. Om konkursen avslutas innan processen så upphör bolaget och förlorar sin partshabilitet. Konkursbolagets talan ska då som huvudregel avvisas.

8.2 Processens ekonomiska väntevärde

Processens ekonomiska väntevärde är det förväntade värde processen motsvarar för en part om han beaktar de olika utfallsmöjligheterna och oddsen, procentuellt, för dessa utfall. Föreligger en tvist mellan två parter och den ena parten går i konkurs så kommer processens ekonomiska väntevärde ändras beroende på om konkursboet träder in i processen eller inte. När det ekonomiska väntevärdet förändras kommer även motpartens beslut om när det är värt att återkalla sin talan eller ingå förlikning att ändras, om vi förutsätter att motparten är ekonomiskt rationell.

Detta ska illustreras genom ett exempel. I exempel ett är käranden solvent och processar mot en solvent motpart. Kravet uppgår till 1 000 000 kr och rättegångskostnaderna beräknas till ca 500 000 kr per part, dvs. 1 000 000 kr för båda parter. Käranden bedömer sina möjligheter att nå framgång med sin talan till 70 %. Möjligheterna för svaranden att vinna processen uppskattas således till 30 %. I realiteten är en sådan uppskattning självklart svår att göra och måste bygga på antaganden. Om käranden förlorar talan kommer han att stå för sina egna rättegångskostnader samt ersätta motpartens, vinner käranden kommer motparten att ersätta hans rättegångskostnader.

I exempel två, konkursbolagsfallet, är käranden insolvent och driver sin sak mot en solvent svarande genom ett konkursbolag. Käranden har fortfarande 70 % möjlighet att nå framgång med sin talan. Förlorar käranden får han stå för sina egna rättegångskostnader men eftersom konkursbolaget saknar tillgångar, så kommer svaranden inte att kunna få ersättning för sina rättegångskostnader. Utfallet blir som nedan.

Solventa parter

Kärande - best case

Krav	1000000	0,7	700000
Rättegångskostnader	-1000000	0	0
			700000

Kärande- worst case

Rättegångskostnad (tot)	-1000000	0,3	-300000
			-300000

Kärande processvärde			700000
			<u>-300 000</u>
			400 000

Svarande - best case

Krav	-1000000	0	0
Rättegångskostnader	-1000000	0	<u>0</u>
Ekonomisk väntevärde			0

Svarande - worst case

Krav	-1000000	0,7	-700000
Rättegångskostnader	-1000000	0,7	<u>-700000</u>
Ekonomisk väntevärde			-1400000

Svarande processvärde

	0
	<u>-1400000</u>
	-1400000

Konkursbolagsfallet

Insolvent kärande - best case

Tillgång	1000000	0,7	700000
Rättegångskostnader	-1000000	0	<u>0</u>
			700000

Insolvent kärande - worst case

Tillgång	1000000	0	0
Rättegångskostnader (kdn)	-500000	0,3	<u>-150000</u>
			-150000

Kärande processvärde

	700000
	<u>-150000</u>
	550000

Svarande -best case

Tillgång	-1000000	0	0
Rättegångskostnader (tot)	-500000	0,3	<u>-150000</u>
			-150000

Svarande - worst case

Krav	-1000000	0,7	-700000
Rättegångskostnader	-1000000	0,7	-700000

Ekonomisk väntevärde	-1400000
Svarande processvärde	-150000
	-1400000
	-1550000

Processen har ett ekonomiskt väntevärde på 400 000 kr för käranden i fallet med solventa parter. Driver käranden sin talan genom ett konkursbolag, såsom i exempel två, så kommer processens väntevärde öka till 550 000 kr eftersom käranden inte kommer ersätta motpartens rättegångskostnader vid en förlust utan enbart måste stå för sina egna rättegångskostnader (500 000 kr * 0,3). För svaranden uppgår processens ekonomiska väntevärde till -1 400 000 kr när han har en solvent motpart och till -1 550 000 kr i konkursbolagsfallet. Processens värde minskar med 150 000 kr i konkursbolagsfallet eftersom käranden inte kommer att kunna ersätta svarandens rättegångskostnader om svaranden vinner. Svarandens förhandlingsställning har därmed försvagats i konkursbolagsfallet och en ekonomiskt rationell svarande kommer att vara villig att betala mer i en förlikning. Om rollerna vore omvända och det istället var käranden som var solvent och svaranden insolvent hade käranden i en liknande situation eventuellt övervägt att återkalla sin talan.

8.3 Ändring av gällande rätt

Dagens reglering av rättegång vid konkurs och fördelningen av rättegångskostnader ger upphov till möjligheter till att utnyttja konkursbolag för att driva processer på motpartens risk. En alternativ utformning av reglerna för att försvåra konkursbolags möjlighet att driva processer utan kostnadsansvar skulle eventuellt kunna hindra att dessa missbruksmöjligheter uppstår. Antingen skulle gällande rätt kunna ändras på så sätt att man försvårar för konkursbolag att fortsätta processer där konkursboet valt att inte träda in, alternativt att konkursboet får bära ett större kostnadsansvar. Det enklaste sättet att åstadkomma detta är genom att föreskriva en ovillkorlig skyldighet för konkursboet att överta konkursbolagets talan. Detta torde dock inte vara förenligt med konkursens funktion som är att se till att borgenärerna får ersättning för sina fodringar under ordnade former. En ovillkorlig skyldighet för konkursbon att träda in i tidigare påbörjade processer medför att konkursboet skulle kunna bli indraget i både långa och kostsamma processer. Konkursboet skulle tvingas att bära de rättegångskostnader som uppstår vilket vore en klar fördel för motparten. Dock kan det inte anses skäligen att ett konkursbo som ska avvecklas snabbt och effektivt dras in i en process som kan tänkas bli både kostsam och långdragen.

Alternativt skulle reglerna kunna ändras på så sätt att det inte föreskrevs en ovillkorlig skyldighet för boet att inträda men gäldenären inte heller gavs en rätt att fortsätta rättegången. Att genom en lagändring särbehandla konkursbolag från andra gäldenärer med svag ekonomi som tillåts att driva

rättegång är svår motiverat. Dessutom torde det framstå som oskäligt att vägra låta part få sin sak prövad i rättegång. En sådan reglering medför även negativa konsekvenser för en motpart som vill få sin sak slutligt prövad.

Sammanfattningsvis torde det inte vara ändamålsenligt att ändra gällande rätt då det inte är reglerna i sig som är föremål för kritik, utan snarast de möjligheter till missbruk som reglerna ger upphov till.

8.4 Alternativa lösningsförslag

Förutom en ändring av gällande rätt så har i doktrin lyfts fram ett antal alternativa lösningar till hur man ska undvika att konkursbolag används som verktyg för att undgå kostnadsansvar. De mest framhållna förslagen är att de verkliga intressenterna, de i vars intresse processen drivs, åläggs ett personligt betalningsansvar. En annan variant som Lehrberg förespråkar är att konkursbolag tvingas att uppställa säkerhet för rättegångskostnaderna. Eventuellt skulle även reglerna om återinträde kunna användas på så sätt att konkursbolagets möjligheter att få behålla den egendom som kan vinnas genom processen minskar. Vilket i sin tur borde minska konkursbolagets processbenägenhet.

8.4.1 Personligt betalningsansvar

Om styrelse/aktieägare åläggs personligt betalningsansvar skapas ekonomiska incitament för dem att inte driva en process vidare om möjligheterna att nå framgång med processen är små. På så sätt förhindras att konkursbolag används som verktyg för att spekulera på motpartens bekostnad. Flera grunder för personligt betalningsansvar har framhållits i doktrin. Bland annat har rättegångsbalkens regler om vårdslös processföring och aktiebolagsrättens regler i 25 kap. ABL om likvidationsskyldighet lyfts fram. Båda dessa grunder för personligt betalningsansvar avser dock andra situationer än konkursbolagsfallet och kan därmed inte tillämpas.

Den mest rimliga grunden för personligt betalningsansvar är ansvarsgenombrott. I och med att konkursbolaget är tömt på tillgångar då dessa tillfaller konkursboet så rör det sig om en underkapitaliserad verksamhet. Därutöver är verksamheten osjälvständig i förhållande till aktieägarna. Att ett konkursbolag som gäldenär driver en process vidare beror inte på att bolaget på detta sätt ökar sin vinst, utan snarare på att aktieägarna tror att de har något att vinna på att processen fortsätter. Konkursbolaget kommer att upplösas genom konkursen och bolaget har därmed inga långsiktiga mål. Att det kan finnas ett element av otilbörlighet förefaller vara fallet eftersom det kan tänkas att processen inte skulle ha drivits vidare om aktieägarna själva skulle kunna bli ersättningskyldiga. Att det rör sig om enbart ett fåtal aktieägare beror självfallet på det enskilda fallet och konkursbolagets ägarstruktur.

Emellertid går ansvarsgenombrott emot principen om det begränsade aktieägaransvaret som är en av aktiebolagsrättens grundläggande principer. I

mål T 1746/95 ansåg rätten att personligt betalningsansvar inte kunde utdömas när ett konkursbolag drivit talan utan någon möjlighet att ersätta motpartens rättegångskostnader. Hovrätten framhöll vikten av det begränsade aktieägaransvaret och den osäkerhet som skapas om ansvarsgenombrott tillåts i större utsträckning utan stöd i lag. Ett personligt betalningsansvar kan även vara mycket betungande för aktieägarna. Likväl kan man fråga sig om inte just konkursbolagsfallet är ett exempel på när aktiebolagsformen utnyttjas illojalt. Det framstår som tvivelaktigt att ett aktiebolag tillåts att ta på sig förpliktelser som bolaget redan vid förpliktelsens uppkomst inte har förmåga att uppfylla. Fördelen med att i större utsträckning tillåta ansvarsgenombrott är att ansvaret för kostnaderna för processen bärs av rätt part, dvs. den part i vilket intresse rättegången förs. Risken att drabbas av personligt betalningsansvar borde även verka avskräckande för styrelseledamöter/aktieägare som kan vara frestade att utnyttja ett konkursbolag för att driva en process på motpartens risk. Det är dock viktigt att ansvaret träffar rätt personer. Om beslutet att driva processen vidare har fattats av ett begränsat antal personer, exempelvis en minoritet av aktieägarna, så är det även de som ska bära den ekonomiska risken, inte aktieägarkollektivet som helhet.

I mål T 1746/95, där ett konkursbolag drivit talan utan någon möjlighet att ersätta motpartens rättegångskostnader, utdömdes inget personligt betalningsansvar. De omständigheter som hovrätten pekade på var att konkursbolagets egentliga verksamhet inte var otillbörlig och att yrkanden som framstälts i skiljeprocessen grundade sig på tidigare ingånget avtal som var affärsmässigt korrekt och seriöst. Processen var inte heller utsiktslös från konkursbolagets sida och motparten hade kännedom om bolagets bristfälliga betalningsförmåga. Dessutom pekade hovrätten på avsaknaden av ett direkt borgenärsförhållande. Att döma av fallet så borde det därför vara svårt att driva en talan där aktieägarna/styrelseledamöterna för ett konkursbolag åläggs personligt betalningsansvar för de rättegångskostnader som uppstått när bolaget drivit en process om de bakomliggande förhållandena inte varit otillbörliga.

8.4.2 Processbenägenhet

Ett annat sätt att hindra konkursbolag att driva utsiktslösa processer på motpartens risk är genom att minska bolagets processbenägenhet, förslagsvis genom att minska konkursbolagets möjligheter att behålla den egendom som kan vinnas genom processen. Konkursborgenärer kan åtkomma det som vinnas genom en process om de har en exekutionstitel. Detta hjälper dock inte konkursbolagets motpart men kan möjligtvis indirekt förmå konkursbolag till att avstå från att fortsätta driva processer. Ett annat sätt att minska konkursbolags processbenägenhet vore genom att öka möjligheterna för konkursförvaltaren att återinträda i processen. På så sätt skulle en konkursförvaltare kunna återta sin förklaring om att konkursboet avstår från att överta talan om det visar sig att konkursbolaget når framgång med sin talan. Ett sådant arrangemang, med ökade möjligheter till återinträde, går dock emot skördeprincipen.

8.4.3 Säkerhet

Ett annat sätt att säkra motpartens rätt till ersättning för sina rättegångskostnader är genom att ålägga konkursbolaget en skyldighet att ställa säkerhet. Eftersom konkursbolaget inte har några tillgångar måste säkerheten ställas av utomstående, förslagsvis bolagets aktieägare eller ställföreträdare. Skulle en skyldighet att ställa säkerhet införas för konkursbolag borde det samma gälla för upplösta bolag som tillåts driva processer. Det kan dock ifrågasättas om det är motiverat att särbehandla konkursbolag när huvudregeln i Sverige är att även part med svag ekonomi tillåts att driva processer. Det förefaller även orättvist att part kan vägras få ett befogat krav prövat om ingen utomstående förmår ställa säkerhet.

8.5 Slutsats

Reglerna om rättegång vid konkurs ger upphov till situationer då det är möjligt att utnyttja konkursbolag för att driva processer utan kostnadsansvar men ändå få sina rättegångskostnader ersatta av sin morpart. Av de slutsatser jag dragit finns det därmed starka skäl att misstänka att regleringen av konkursbolags rätt att träda in i rättegång leder till att en risk uppstår för att konkursbolag otillbörligen används för att driva processer på motpartens risk. Enligt mig framstår det som tydligt att möjligheten att på så sätt ”utnyttja” konkursbolag för att driva processer på motpartens risk kan kritiseras av både rättvise- och processekonomiska skäl och bör stävjas.

När motpartens möjligheter att få ersättning för sina rättegångskostnader minskas ändras även processen ekonomiska väntevärde, vilket medför att en rationell motpart fattar andra beslut än om motparten kunde få ersättning för sina kostnader. Motparten får i större utsträckning överväga att återkalla sin talan, alternativt försöka ingå förlikning även om de tror att de har goda chanser att vinna målet. Genom att ingå en förlikning med konkursförvaltaren kan konkursbolaget trängas ut ur processen.

I praktiken kan bolagets möjlighet att slutföra en process som drar ut på tiden hindras av att konkursen avslutas innan processen. Avslutas konkursen utan överskott så upphör bolaget vilket medför att bolaget förlorar sin partshabilitet och då inte längre kan vara part i rättegång. Det finns även en risk att konkursbolaget inte får behålla den egendom som kan vinnas genom processen då den kan utmätas av borgenär med exekutionstitel.

I doktrinen har olika metoder förts fram på hur man kan hindra att konkursbolag otillbörligen används för att driva processer på motpartens risk. En del av dessa varianter såsom att jämställa konkursbolaget med ett bulvanförhållande kan avfärdas för dess tillämpningsproblem. Möjligheten att genom aktiebolagsrättens och rättegångsbalkens regler rikta krav mot aktieägare/ställföreträdare för bolaget har även det föreslagits men hindras av att reglerna avser en annan situation. Enligt mig torde det mest framgångsrika sättet att förhindra att konkursbolag otillbörligen används för

att driva processer på motpartens risk vara att utöka möjligheterna till ansvarsgenombrott. Kostnadsansvaret skulle då bäras av de personer i vars intresse rättegången drivs. Detta medför att risken att drabbas av personligt betalningsansvar beaktas när beslut om konkursbolaget ska fortsätta att driva processen fattas. Rättegångskostnaderna internaliseras då, vilket borde leda till att ekonomiskt mer riktiga beslut tas. Fördelarna med att utöka möjligheterna till ansvarsgenombrott måste dock vägas mot de betungande konsekvenser ett sådant ansvar medför för de enskilda aktieägarna. En talan om ansvarsgenombrott framstår dock i dagens läge som tämligen utsiktslös med tanke på den vikt det begränsade aktieägaransvaret ges.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

SOU 1987:59 Ansvarsgenombrott mm

Nytt Juridiskt Arkiv Avd. II 1943

Prop. 1975:6 om ändring i konkurslagen (1921:225) m.m.

Prop. 1986/87: 90 om ny konkurslag

Prop. 1996/97:159 Skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader

Prop 2000/01:150 Likvidation av aktiebolag m.m.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag

Litteratur

Agell, Anders och Malmström, Åke, *Civilrätt*, upplaga 20:1, Liber AB, 2007

Fitger, Peter, *Rättegångsbalken*, supplement 60, Norstedts Juridik AB, Vällingby 2008

Heuman, Lars, *Specialprocess. Utsökning och konkurs*, Norstedts Juridik AB, upplaga 6:1, Vällingby 2007

Johansson, Svante, *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*, upplaga 8:1, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2004

Lehrberg, Bengt, *I aktiebolagens skymningsland*, Iustus Förlag AB, Uppsala 1990

Lindskog, Stefan, *Aktiebolagslagen. 12:e och 13:e kapitlet. Kapitalskydd och likvidation*, andra upplagan, Fritzes Förlag AB, 1995

Moberg, Krister, ”Är inte Sverige moget för bolagsrättslig striptease?” Festskrift till Per Olof Bolding, Juristförlaget, Stockholm 1992

Palmér, Eugene och Savin, Peter, *Konkurslagen. En kommentar*, Norstedts Juridik, Vällingby 2008

Sandström, Torsten, *Svensk Aktiebolagsrätt*, upplaga 2:1, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007

Welamson, Lars och Mellqvist, Mikael, *Konkurs*, Norstedts Juridik AB, upplaga 10:1, Stockholm 2003

Artiklar

Heuman, Lars, ”*Kan aktieägare i ett konkursbolag åtkomma bolagets tvistiga tillgångar med förvaltarens medgivande?*”, Juridisk Tidskrift 1992-93, s. 273-288

Heuman, Lars, ”*Verkningar av medgivanden och vitsordanden som bygger på felaktiga förutsättningar*”, Juridisk tidskrift 1996-97, s. 21-58

Söderlund, Christer, ”*Ansvarar någon för konkursbolagets rättegångskostnader?*”, Juridisk Tidskrift 1996-97, s. 239-248

Rättsfallsförteckning

Nytt juridiskt arkiv

NJA 1947 s. 647

NJA 1968 s. 270

NJA 1981 s. 869

NJA 1988 s. 374

NJA 1992 s. 375

NJA 1996 s. 46

NJA 1996 s. 661

NJA 1999 s. 375

NJA 2000 s. 144

NJA 2003 s. 99

NJA 2004 s. 836

Hovrättsfall

Svea hovrätt beslut 1997-11-14, mål T 1746/95

Svea hovrätt beslut 2003-01-24, mål T 819-02

Hovrätten för Övre Norrland, beslut 2007-09-24, mål Ö 235- 07